

II

USTAŠKO-DOMOBRAŃSKA DOKUMENTA

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 1. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 214/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
1. VIII 1944. g.

I OBCI PREGLED:

Uspjeh u podhvat u kod Bos. Petrovca i u borbama kod Gornjeg Vakufa i Obrovca.

Uspješno se nastavlja podhvat u istočnoj Bosni, u Hercegovini i kod Županje.

Bombardirani Mostar i Gospić.

Jedan neprijateljski zrakoplov oboren.

II PODRUČJA:

2

Bos. Petrovac — Bos. Grahovo:

Jedna borbena skupina odbacila je neprijatelja s područja Bos. Grahovo prema iztoku.

Neprijatelj ugrožava cestu zapadno Bos. Grahova.¹

Zepče — Zenica:

Odbijeni su napadaji neprijatelja zapadno od r. Bosne u području Zenica — Zepče.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 1/1, k. 41.

² U dnevnim izvještajima Operativnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH tačkama je označen izostavljeni tekst koji se pretežno odnosi na područja van Bosne i Hercegovine. Pored toga, izostavljeni su prilozima dnevnih izvještaja u kojima se govori o jačini i rasporedu jedinica NOVJ.

³ Na komunikaciji Bosansko Grahovo — Knin djelovale su tada jedinice 9. NOU divizije (vidi tom V. knj. 31, dok. br. 9).

* Riječ je o 11. NOU diviziji, koja je, prilikom pokušaja da se prebaci iz srednje u istočnu Bosnu, tada odbacena od rijeke Bosne (vidi knj. 27, dok. br. 127 i dok. br. 8, 25 i 132 u ovoj knjizi).

Gornji Vakuf:

Prigodom napuštanja Gornjeg Vakufa 29. VII posada je pobila 94 partizana (izbrojeno), daljnjih 40 poginulih³ ocijenjeno, dok su 3 partizana prebjegla.

Posada se povukla u Bugojno pred nadmoćnijim neprijateljem.

Iztočna Bosna:

Uspješno se nastavlja podhvat u području Kladnja gdje su diovi jedne partizanske „divizije“ potisnuti u smjeru jugoistoka.⁶

Nevesinje — Gacko:

U nastavku podhvata u Hercegovini naše borbene skupine nalaze se u borbi s neprijateljem na Dabarskom polju (24 km i. Stolca), gdje je poginulo 37 partizana i zaplijenjeno nešto oružja."

Preko Lukavca (21 km j.z. Gackog) upućene su borbene skupine prema Dabarskom polju za odterećenje.

Djelat, vlast, zrakopl.:

31. VII naše je zrakoplovstvo razviđalo zemljišta koja su javljena kao partizanska uzletišta kod s. Palanka i Vojnikovići kraj Sanskog Mosta, te s. Kamenskog kraj D. Lapca. Ustanovljeno je da ova zemljišta nisu pogodna za spuštanje zrakoplova. Isto tako izvršeno je razviđanje zemljišta kod s. Čeralije kraj Voćina. koje je sposobno za uzletišta, ali na njemu nije opaženo ništa sumnjivo.

Osim toga prevozilo je vojne osobe.

Djel. nepr. zrakopl.:

Naknadno se doznalo da su 24. VII. neprijateljski zrakoplovi bombardirali Mostar. Poginulo je 26 talijanskih zarobljenika i 9 Niemaca. 3 kuće su srušene.

25. VII. Mostar je ponovo bombardiran bez učinka.

30. VII. oko 15.20 sati nepr. zrakoplovi napali su strojničkom vatrom i bombama Gospić. Žrtava nema. a šteta je neznatna.

⁵ Gornji Vakuf je 28. jula 1944. zauzela 7. brigada 10. NOU divizije. Tom prilikom ona je imala 3 poginula i 12 ranjenih boraca. Opširnije o tome vidi knj. 27, dok. br. 135.

⁶ Na tom prostoru su tada djelovale jedinice 12. korousa NOVJ. Bliže o tome vidi dok. br. 9, 24 i 127.

⁷ Odnosi se na 12. i 13. hercegovačku brigadu. Međutim, one tada nisu imale toliko gubitaka. Bliže o tome vidi dok. br. 13 u ovoj knjizi i knj. 27, dok. br. 146.

Od posade oborenog nepr. zrakoplova kod Dubrovnika 22. VII zarobljeno je 6 članova, 2 su poginula, a od posade oborenog zrakoplova kod Sarajeva 28. VII. uhićena su 2 člana posade.

31.VII. oko 09.30 sati nepr. lovci napali su strojničkom vatrom ž. post. Dragalić i zapalili jedna kola te ž. post. Novska, gdje su oštetili 2 stroja.

Na planini Cvrstnici pronađen je 1 nepr. zrakoplov, koji se tu srušio prije više vremena. U njemu je nađeno 5 mrtvih članova posade u razpadanju.

Neprijateljski zrakoplovi obskrbili su partizane na Bitovnja planini kod Konjica oružjem, strjeljivom i hranom.

Obćenito:

U toku manjih djelatnosti te razviđanja u području Popovače. Kutine. Križa. Klašnice. Imotskog, Bjelečića. Visokog i na Biokovo pl. poginulo je 19 partizana. 3 su ranjena, 4 zarobljena i uhićeno 5 sumnjivih osoba. Plien: 7 pušaka, 1 strojosamokres. Vlastiti gubitci: 2 ustaše poginula. 3 domobrana ranjena, a 2 domobrana i 1 ustaša zarobljeni.

Noću 30/31. VII minirana su 2 mosta na cesti Vinkovci — Osijek.

Dogodaji na želj. prugama:

Na pruzi Sarajevo — Konjic noću 30/31. VII između ž. p. Raštelica i Bradina naletio je na minu teretni vlak. Stroj i kola su izkočili. Žrtava nema.⁸

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

**Po nalogu
Glavara glavnostožemog ured i
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik**

(HELBICH)
Helbich⁹

(M.P.)

⁸ Tu akciju je izvela diverzantska grupa 7. brigade uz pomoć dijelova 17. brigade 10. NOU divizije (vidi dok. br. 15).

⁹ Dragutin

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORT!
ZANIH SNAGA NDH OD 2. AVGUSTA 1944. O BORBAMA
PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI»**

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 215/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
2. VIII 1944 g.

I OBICI PREGLED:

Veliki uspjeh u podhvat u iztočnoj Bosni.

Uspješno se nastavljaju podhvati u području Teslić
— Prnjavor, te. . . kod Županje i u Hercegovini.

Odbijen napadaj na osiguranje pruge kod Majura
(područje Kostajnica).

Napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Šibenik,
Bakar i vlakove.

Potvrđuje se viest o spuštanju neprijateljskih pado-
branaca, u području j.i. Knina.

II PODRUČJA:

Banja Luka:

31. VII jača skupina partizana nadirala je prema s.
Matoševci, Stranjani, Čivčije (11 — 14 km s.z. Banjo
Luke). Istog dana odbijena su 2 neprijateljska napadaja
na ta mjesta.² Neprijateljski gubitci nisu poznati. 2 dčmo-
brana ranjena i 1 žena poginula.

Bos. Grahovo — Knin:

Poduzetim protumjerama olakšano je stanje u pod-
ručju Bos. Grahova.

Neprijatelj i dalje vrši pritisak na cestu Bos. Gra-
hovo — Knin — Drniš, te je jugozapadno Strmice (9 km
j.z. Bos. Grahova) ponovno napao cestu.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 2/1, k. 41.

² Na tom prostoru je tada djelovala 15. krajiška brigada 39. NOU divizije (vidi dok. br. 31 u ovoj knjizi i izvještaj Štaba ove divi-
zije od 6. septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 29/2. k. 1265).

³ Riječ je o jedinicama 9. NOU divizije. Opširnije o tome vidi tom V. knj. 31. dok. br. 2.

Započeo je podhvat za čišćenje područja pored ove ceste.

Vrgorac:

Započeo je podhvat u području Kruševica — Poljica (8 i 14 km s.z. Vrgorca).

Doboj — Teslić:

U nastavku podhvata u području Doboj — Teslić jedna naša borbena skupina dostigla je Tedin Han (24 km z. Doboja), a druga borbena skupina, koja nadire iz Kotor Varoši stigla je uz neprijateljski otpor u područje 10 km j.i. Kotor Varoši.

Sljedeće dvie borbene skupine uzpostavile su spoj u području 16 km j.i. Prnjavora.⁴

Neprijateljski gubitci: 53 poginulo. 2 domobrana ranjena.

Zepče:

Noću 30/31. VII odbijen je pokušaj prielaza dielova jedne partizanske „divizije“ preko r. Bosne kod Begov Hana sa zapada prema iztoku.⁵ Neprijatelj je pretrpio veće gubitke.

Iztočna Bosna:

Južna podhvatna skupina dostigla je Vlasenicu.⁶

Neprijateljski gubitci u podhvatima na području Zvonik — Tuzla — Vlasenica u vremenu od 19 — 31. VII iznose: 947 poginulih izbrojeno. Cieni se da je najmanje toliko partizana i ranjeno.⁷ Plien: 1 p.o. top., 1 protuzrakopl. top. 2 bacača. 8 p.o. pušaka. 15 strojopušaka. 210 pušaka, 30 krugovalnika. svjetlosni dojavni uređaj, razno ručno vatreno oružje, 244.000 puščanih naboja. 18500 naboja za p.o. pušku. 5.000 naboja za samokres, mine, granate, razni alat. te dojavna veterinarska i zdravstvena oprema i nešto stoke.

⁴ Taj napad je počeo 25. jula 1944. U njemu su učestvovala borbena grupe „Hedrih“ (Hedrich), „Derventa“ i „Zendel“ (Sendel). Opširnije o tome vidi knj. 27. dok. br. 17).

⁵ Riječ je o 11. NOU diviziji (vidi knj. 27, dok. br. 127 i dok. br. 8. 25 i 132 u ovoj knjizi).

⁶ O dejstvima neprijateljskih snaga vidi dok. br. 126, objašnjenje 38.

⁷ Napad je vršen na jedinice 3. korpusa NOVJ (27. i 38. divizija) i 12. korpusa NOVJ (16. i 36. divizije). Bliže o njihovim gubicima vidi dok. br. 17, 24 i 104 u ovoj knjizi i knj. 27, dok. br. 98. 99. 115 i 130.

Nevesinje — Gacko:

U nastavku podhvata u području Nevesinje — Gacko palo je još 17 partizana.⁸ Podhvat se uspješno nastavlja⁹

Djelat, vlast, zrakopl.:

1. VIII naše je zrakoplovstvo vršilo prienos tvoriva te prijevoz vojničkih osoba.

Djelat, nepr. zrakopl.:

Istog dana prije podne neprijateljski zrakoplovi napali su jedan putnički i jedan teretni vlak na pruzi Derventa — Doboj i oštetili 4 stroja. Ima mrtvih i ranjenih.

31. VII oko 0930 sati neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom 3 vlaka između ž. p. Zavidovići i Maglaj. 3 stroja i 4 vagona su oštećena. Jedan vojnik poginuo, a 3 domobrana, više željezničara i putnika je ranjeno.

Dogodaji na želj. prugama:

Na pruzi Bihać — Bos. Novi noću 29/30. VII između ž. p. Bihać i Cazin minirana je pruga na 11 mjesta, a 31. VII pruga je ponovo minirana između istih postaja.¹⁰

2. VIII popravljena je pruga između ž. p. Banova Jaruga i Lipik i predana prometu.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M.P.)

⁸ Na pomenutom području borba je vođena sa 11. hercegovačkom brigadom. Opširnije o tome vidi dok. br. 30.

⁹ O dejstvima neprijateljskih jedinica u Hercegovini vidi knj. 27, dok. br. 158. kao i dok. br. 37 u ovoj knjizi.

¹⁰ Na tom dijelu željezničke pruge tada su dejstvovali dijelovi 2 diverzantskog bataljona NOVJ (vidi tom V. knj. 31. dok. br. 72).

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA 2. ZBORNOG PODRUČJA
OD 2. AVGUSTA 1944. ZAPOVJEDNIKU ORUŽANIH SNAGA
NDH O PADU TESLICA¹**

ZAPOVJEDNICTVO II. ZBORNOG PODRUČJA
GLAVNOSTOŽERNI ODJEL

Glst. Br. 4049/taj.

U Brodu, dne 2. VIII. 1944 god.

**Predmet: Izvješće o padu
Teslica.—**

**ZAPOVJEDNIKU ORUŽANIH SNAGA
(Pobočničtvo). Sastavak.**

Na temelju Vaše zapovjedi broj 715/taj. od 12. srpnja 1944. izvršio sam u dane 20., 21. i 22. srpnja 1944. izvide oko pada Teslića i preslušanjem raznih osoba, koje su u obrani Teslića sudjelovale, a osobito preslušanjem i izjavama njemačkog podporučnika Stry Josipa, častnika za vezu kod 6. lovačke pukovnije, koji izjavljuje, da je za vrijeme obrane i inače poznavao u potpunosti rad, ponašanje, borbu i moralno stanje jedinica obrane Teslića. došao sam do sljedećeg posljedka:

I.

Obrana Teslića sastojala se je od stožera, stožerne sati, 2. i 4. sati I. bojne 6. lov. pukovnije. 7. i 8. sati II. bojne 6. lov. pukovnije, stožera III. bojne i 1. i 3. sati 6. posadnog zdruga.

Na sjevernom obranbenom odsjeku od mosta južno od sela Stenjaci (na cesti Stenjaci — Banja Vrućica) od zaključno ceste Teslić — Kotor Varoš nalazila se je: dio 1. sati III. bojne 6. posad. zdruga. 13. sat 6. lov. pukovnije. 7. sat II. bojne 6. lov. pukovnije (bez 1 voda) i dio 3. sati III. bojne 6. posadnog zdruga.

Na južnom obranbenom odsjeku od mosta južno od sela Stenjaci (na cesti Stenjaci — Banja Vrućica) i izključno cesta Teslić — Kotor Varoš prema jugu. nalazila se je: 2. sat I. bojne 6. lov. pukovnije sa teškim oružjem 4., 13. i 14. sati. jedan vod 7. sati II. bojne 6. lov. pukovnije, jedan vod 14. sati i jedan vod 15. sati 6. lov. pukovnije.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 7/1—55, k. 60.

Na spoljnjem obruču obrane Teslica nalazio se je na Križu (toč. 352) 2 km SZ Teslić dio 3. sati III. bojne 6. posad. zdruga kod rudnika u s. Brdaci dio 1. sati III. bojne 6. posadnog zdruga i u Banji Vrućici (2 JI Teslić) dio 1. sati III. bojne 6. posad zdruga.

Jakost cjelokupne obrane Teslića bila je 26 časnika i 1081 dočasnika i domobrana (uračunati i dielovi III. bojne 6. posadnog zdruga).

Obća pričuva iznosila je 60 ljudi.

II.

Jakost komunista po prikupljenim podacima sastojala se je od V. Kozaračke. XII. Krajiške i XIV. Srednjobosanske brigade. sa oko 3.200 komunista, oboružanih topničtvom, bacačima i nadmoćnim teškim oružjem.²

III.

Do pada Teslića 9. VII. 1944. došlo je iz sliedećih razloga: U noći od 3./4. VII. 44. bile su prekinute od komunista sve veze između Teslića i Doboja.

Pukovnija je dnevno slala jake razvidačke odjele u pravcu Doboja. da bi se ustanovilo kretanje komunista u tome prostoru. Svi ovi odjeli imali su dnevno dodir sa komunistima.

Zamjenik zapovjednika 6. lov. pukovnije sa njemačkim častnikom za vezu nadporučnikom Stry Josipom, više puta dnevno preizpitivao je utvrde i zaposjedanje postava.

Dc 9. VII. 44. nije bilo u užem prostoru Teslića borbene djelatnosti. Stanje se je dnevno podnosilo krugovalom 1. lovačkom zdrugu.

Na 9. VII. 44. oko 1845 sati izviestili su zapovjednici na iztaknutim točkama iztočno i južno od Teslića približavanje jačih komunističkih snaga. Zadržavanje komunista na sjeveru i zapadu bilo je poznato. Tako se je imala jasna slika da je neprijatelj obkolio Teslić.

Zamjenik zapovjednika 6. lovačke pukovnije zapoviedio je najveći stupanj pripravnosti. Zapovjednici obranbene crte javljali su o urednom zaposjedanju postava.

60 njemačkih izobrazitelja bili su raspoređeni po cijeloj obranbenoj crti.

² O jačini snaga 11. NOU divizije i njihovom učešću u napadu vidi knj. 27, dok. br. 2. 26. 36. 47 i 147.

10

ZAPOVJEDNIŠTVO IL. Z. SV. POSADINA

GLAVNOSTOŽERSKI ODJEL

219419

Out. Br. /taj.

U BRODU, dne 2. VII. 1944. god.

PRILOG: Izvješće o padu
Teslića.

ZAPOVJEDNIKU GRUŽANIH SNAGA/ Pobožništvo 7,
Seestvaz.

Na temelju Vaše zspovjedi broj 715/taj. od 12. srpnja 1944. izvršio sam u dane 20., 21. i 22. srpnja 1944. izvide oko pada Teslića i preispitivanjem reznih osoba, koje su u obrani Teslića sudjelovale, a osobito preispitivanjem i izjavama njemačkog nadporučnika Stry Josipa, častnika za vezu kod 8. lovačke pukovnije, koji izjavljuje, da je za vrijeme obrane i inače pomagao u podpunosti rad, rušenje, borbu i moralno stanje jedinica obrane Teslića - došao sam do slijedećeg posljeda:

I.
Obrana Teslića sastojala se je od stožera, stožerne satti, 2. i 4. satti I. bojne 8. lov. pukovnije, 7. i 8. satti II. bojne 8. lov. pukovnije, stožera III. bojne i 1. i 3. satti 6. posednog zdruga.
Na sjevernom obrambenom odsjeku od mosta južno od sela Stenjeci (na cesti Stenjeci - Banja Vrućica) do zaključno cesta Teslić - Kotor Varoš nalazila se je: dio 1. satti III. bojne 6. posed. zdruga, 13. sat 6. lov. pukovnije, 7. sat II. bojne 8. lov. pukovnije (bez 1 voda) i dio 3. satti III. bojne 6. posednog zdruga.

Na južnom obrambenom odsjeku od mosta južno od sela Stenjeci (na cesti Stenjeci - Banja Vrućica) i zaključno cesta Teslić - Kotor Varoš prema jugu, nalazila se je: 2. sat I. bojne 8. lov. pukovnije sa teškim oružjem 4., 13. i 14. satti, jedan vod 7. satti II. bojne 8. lov. pukovnije, jedan vod 14. satti i jedan vod 13. satti 8. lov. pukovnije.

Na spoljnjem obrambenom odsjeku obrane Teslića nalazio se je r. Kriku (toč. 352) 2 km 500 m od Teslića dio 3. satti III. bojne 6. posed. zdruga; kod Kriku u s. Brnjaci dio 1. satti III. bojne 6. posednog zdruga i u Banja Vrućici (2 km od Teslića) dio 1. satti III. bojne 6. posed. zdruga.

Jakost ojeleokupne obrane Teslića bila je 24 častnika i 1081 dočastnika i domobrana (uračunati i dijelovi III. bojne 6. posednog zdruga).

Oba pričuva iznosila je 60 ljudi.

II.
Jakost komunističke prikupljenim podstecima sastojala se je od V. Kozarske, XII. Krajiške i XIV. Srednjo-bosanske brigade, sa oko 3.200 komunističkih boraca, bacačima i nadmoćnim teškim oružjem.

III.
Do pada Teslića 9. VII. 1944. došlo je iz slijedećih razloga:

U noći od 3./4. VII. 44. bile su prekinute od komunističke veze između Teslića i Doboja.

Pukovnja je dnevno slala jake razvidijske odjale u pravcu Doboja, da bi se ustanovilo kretanje komunističke u tome prostoru. Svi ovi odjeli imali su dnevno dodir sa komunistima.

Zamjenik zspovjednika 8. lov. pukovnije sa njemačkim častnikom za vezu nadporučnikom Stry Josipom, više puta dnevno preispitivao je utvrde i zaposjedanje postaja.

Do 9. VII. 44. nije bilo u užem prostoru Teslića borbene djelatnosti. Stanje se je dnevno podnosilo krugovima 1. lovačkom zdrugu.

Streljiva je bilo dovoljno i kod momčadi i u pričuvi, te je obzirom na to bio izključen neuspjeh odbrane, da nije Teslić pao uslied izdaje.

Obskrba je tekla redovito.

9. VII. 44. u 1930 sati bilo je uporište Križ (toč. 352) od komunista napadnuto i nakon kratkog vremena zauzeto. Posada ovog uporišta nije se ni u kojem slučaju mogla dalje održati, jer je od premoći protivnika, pješačke, topničke i bacačke vatre morala napustiti postave.

Sa zauzetog Križa i sjevernih postava komunisti su otvorili na Teslić jaču topničku i bacačku vatru. Obrana Teslića prihvatila je borbu sa teškim pješačkim oružjem.

Obkoljavanje Teslića postajalo je sve uže i uže. Ovu borbu pratila je prerana tama uslied općeg nevremena sa težkom olujnom pripremom.

Oko 2200 sati dobiven je od njemačkog izobrazitelja izvještaj, da je neprijatelj probio južni dio obrane kod kapelice na groblju (300 m južno od pilane).

Sa sigurnošću je utvrđeno, da je žičana prepreka, koja je bila sa strujom, bez struje.³ Također je sa sigurnošću utvrđeno, da je u vrijeme toga prodora na odbranbenu posadu, iz pilane, koja se nalazi pozadi probojnog mjesta, pucano u leđa sa svjetlećim nabojima.

Na traženje zamjenika zapovjednika 6. lovačke pukovnije uputio je njemački častnik za vezu nadporučnik Stry izobrazitelja narednika Brayer-a na mjesto prodora, jer se hrvatski zapovjednik voda. poručnik Vilenica Josip, nije mogao pronaći. Narednik Braver pao je kod stvaranja zapora na mjestu prodora kod kapelice. Spomenuti narednik pokušao je pri tome povratku uzeti pod svoju zapovjed domobrane, no ovi su odklonili izvršiti njegovu zapovjed, te su se još dalje povukli u unutrašnjost grada.

Za vrijeme prodora kod kapelice upaljena je i pilana, što je još više stvorilo pomutnju kod ljudstva na mjestu prodora.

Ostali dio obrane Teslića bili su u to vrijeme u teškoj borbi.

Najveći nedostatak u ovoj borbi bilo je pomanjkanje jače glavne pričuve, koja bi mogla paralizirati mjesto prodora, no jaka obća pričuva, uslied inače slabe jakosti posade, nije mogla postojati.

Dalje je glavnu pričuvu oslabilo i to, što je njemačka policija u jakosti od 80 ljudi prije ovih borbi iz Teslića premje-

³ Prekid struje izvršio je komandir 2. čete 2. bataljona 12. krajiške brigade isključenjem u električnoj centrali (vidi knj. 27, dok. br. 47).

štena u Gračanicu. a na kraju, izuzimanje pričuvnih dielova za vrieme borbe iz glavne obranbene linije bilo je onemogućeno jer se ciela obrana u to vrieme nalazila u teškim borbama.

U nastavku borbe prodirale su jake snage komunista u grad kroz mjesto prodora kod kapele na groblju, te su grad zaposjele bez obzira na obranbene odjele Teslića. to jest upali su braniteljima za leda.

Postoji uvjerenje da su komunisti vodili svoj napadaj jakim snagama u grad kroz mjesto prodora kod kapelice na groblju iz razloga, što su sigurno imali već raniju organizaciju ovoo prodora pomognutu izdajom iz unutrašnjosti grada.

Ovakav položaj obrane Teslića u teškim borbama prema vani a napadnuta jačim snagama iz unutrašnjosti grada u leda, nije mogao dovesti do drugog posljedka, nego do potpunog razpadanja odpora na cijeloj obranbenoj crti.

Zamjenik zapovjednika 6. lovačke pukovnije podpukovnik Ivčević i njemački nadporučnik za vezu Stry Josip, koji su za vrieme ovih borbi obilazili obranbenu crtu osobno su se osvjedočili, da je momčad obrane bila na svojim mjestima i hrabro se borila.

Ljudstvo obrane vjerovalo je sigurno i bilo osvjedočeno u obranbenu pobjedu, no nije znalo što se je dogodilo u unutrašnjosti grada. Najbolji dokaz za ovo. za ovu sigurnost u pobjedu, je to, što se je obranbena crta hrabro borila od prodora neprijatelja u grad oko 2200 sata do jutarnjih sati. tako da su se neki dielovi obranbene crte držali još u 0600 sati 10. VII. 44.

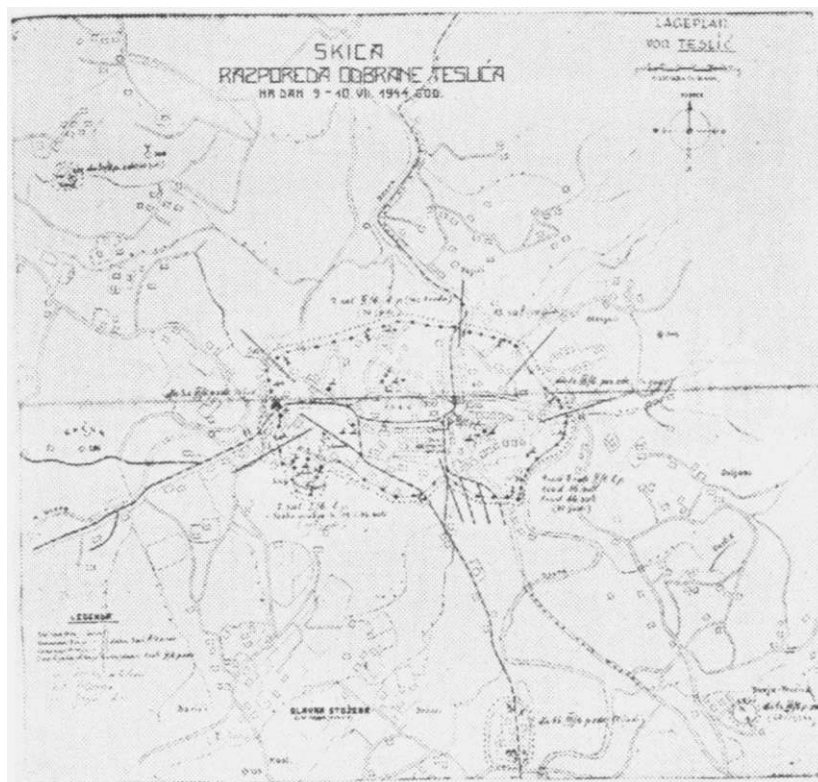
Rad stožera pukovnije bio je za vrieme borbe dobar. Učinio je sve moguće, što je u tom položaju bilo moguće. I ostali zapovjednici izpunili su svoju dužnost, jer su za vrieme borbe podnosili sigurne izvještaje zapovjedniku pukovnije.

Oko 0030 sati usliedio je jaki napad i iz parka, svakako uslied izdaje, na zgradu u kojoj se je nalazio stožer pukovnije i zgradu do nje u kojoj se je nalazio njemački častnik za vezu sa ljudstvom.

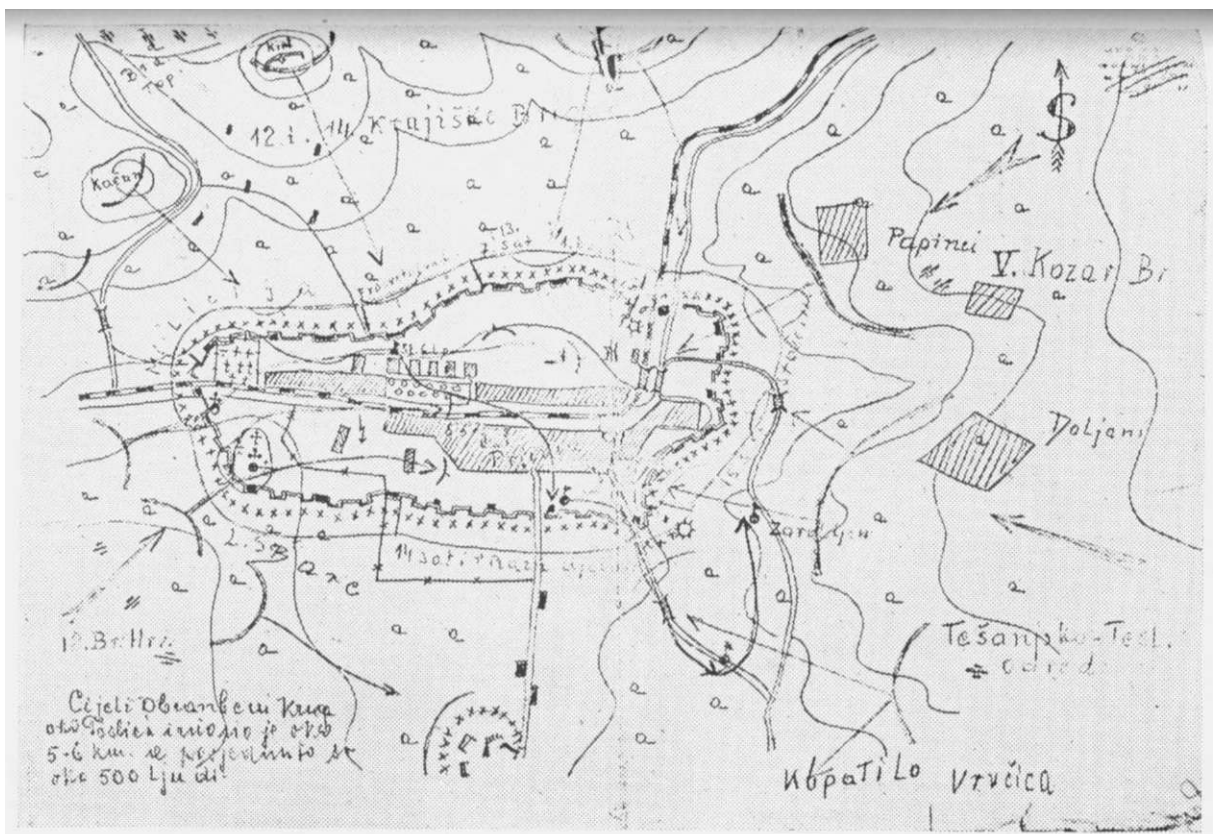
Zamjenik zapovjednika pukovnije, podpukovnik Ivčević, viđen je zadnji put od strane njemačkog narednika Kaiser-a oko 0500 sati u jutro 10. VII. 44. kod 14. sati na jugoiztočnom rubu Teslića.

Utvrđeno je da je u to vrieme zamjenik zapovjednika pukovnije, podpukovnik Ivčević izdao zapovjed da se odbačeni dielovi obrane prikupe u s. Banja Vručica južno od Teslića, radi daljnje borbe protivu neprijatelja, ali je u to vrieme. kada je ovo organizirao na jugoiztočnoj ivici Teslića nestao (izgleda upao komunistima u ruke i zarobljen).⁴

⁴ Opširnije o Ivčeviću vidi dok. br. 139.

Fotokopija skice rasporeda ustaško-domobranskih jedinica za odbranu Teslića

Fotokopija skice rasporeda ustasko-domobranskih jedinica za odbranu Teslića

IV.

O svemu napried izloženom moje je mnijenje, da do pada Teslića nema krivice ni do zapovjednika ni do ljudstva, koji su svi do zadnjeg trenutka vršili svoju dužnost. Jedino moglo bi se činiti odgovornim zapovjednika 1. voda 2. sati poručnika Vilenicu Josipa, koji se je nalazio na mjestu prodora kod kapele na groblju, koji se nije suprotstavio neprijatelju na mjestu proboja do zadnjeg požrtvovanja.

Zapovjeden je da se imenovani stavi pod ratni sud, kako će se moći utvrditi ločno njegov rad i postupak u borbi.

Teslić je po mome stručnom mnijenju pao uslied velike premoći neprijatelja i izdajom iz unutrašnjosti Teslića. Posada Teslića je bila preslaba i što je najglavnije uslied ove slabosti, nije mogla držati glavnu pričuvu potrebne jakosti, kojom bi mogla parirati neprijateljske taktičke podhvate na samoj obranbenoj crti.

U prigibu se dostavlja skica rasporeda obrane Teslića na dan 9. i 10. VII. 1944. godine.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Z A P O V J E D N I K
general Pacak
Pacak⁵

⁶ Franjo

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 3. AVGUSTA 1944. O BORBAMA
PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 216/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
3. VIII 1944 godine

I OBĆI PREGLED:

Veliki uspjeh u borbama kod Begov Hana (podr. Zepče).

**Napadaj na Daruvar, Pakrac, Badljevinu i okolne po-
stave. Stanje kod Badljevine nejasno, ostali napadaji od-
bijeni.**

**Teške borbe u području r. Cetine.
Pitomača oslobođena.**

II PODRUČJA:

Drvar — Bos. Grahovo:

**Završen je podhvat s. z. Grahova gdje su podhvatne
snage dostigle i oslobodile s. Peći (8 km s.z. Bos. Grahova).²**

**Naše borbene skupine odbacile su jače neprijateljske
snage od Drvara prema sjeverozapadu. 15 partizana je po-
ginulo. 5 ih je prebjeglo i zaplijenjeno je nešto oružja i
opreme.³ Uništeno je jedno skladište oružja i strjeljiva.**

Doboj—Teslić:

**Nastavlja se čišćenje područja južno od Prnjavora pre-
ma Tesliću.⁴ Jedna borbena skupina prilikom čišćenja pod-
ručja j. i. i j. z. Prnjavora pobila je 28 partizana i 7 zaro-
bila.⁵**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 3/1, k. 41.

² O tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 12.

³ Na prostoru sjeverno od Drvara tada je djelovala 16. krajiška brigada. Opširnije o tome vidi dok. br. 34.

⁴ Vidi dok. br. 130, objašnjenje br. 4.

⁵ Redakcija nije mogla da ustanovi kojoj su jedinici pripadali po-
ginuli partizani. Međutim, česta je pojava da ustaše i Nijemci pobiju

Zepče—Begov Han:

Naknadno je ustanovljeno da je neprijatelj prigodom prielaza r. Bosne 28. i 29. VII između Begovog Hana i Zepča imao sljedeće gubitke: 120 poginulih pronađeno, daljnjih 55 poginulih ocijenjeno. 53 ranjena. 22 zarobljena i 4 prebjegla. Plien: 2 strojopuške."

Vlastiti gubitci: 9 domobrana i 6 njemačkih vojnika poginuli, 10 domobrana i 39 njemačkih vojnika ranjeni i 20 domobrana je nestalo.

U nastavku borbi 31. VII u području z. s. z. Begov Hana razbijeni su diovi jedne partizanske divizije pri čemu je neprijatelj imao teške gubitke. Poginulo je 84 partizana izbrojeno⁷ (među njima „komandant“ jedne „divizije“ i „komandant“ jedne „brigade“,⁸ daljnjih 100 poginulih partizana ocijenjeno, a 16 ih je prebjeglo.

Iztočna Bosna:

Naše i njemačke borbene skupine napadaju diove jedne partizanske divizije u području sjeverno Sokolca."

U području Kladnja neprijatelj se povukao prema jugu izpred naših podhvatnih snaga.¹⁰

Gacko—Nevesinje—Stolac:

Područje 20 km s. i. i 20 km i. Stolca očišćeno je od neprijatelja.¹¹ U toku je presvrstavanje snaga za nastavak podhvata.

Djelat, nepr. zrakopl.:

Do sada je u Slavonskom i Bosanskom Brodu pronađeno ukupno 60 poginulih i oko 60 ranjenih građanskih i

nevino stanovništvo (starce, žene i djecu) i da ga u izvještajima identifikuju sa partizanima.

⁶ i ⁷ Odnosi se na 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“, koja je uspjela da se 27/28. jula prebaci u istočnu Bosnu, i na 11. NOU diviziju, koja je sa 3. bataljonom (bez jedne čete) 3. brigade 6. proleterske divizije odbačena zapadno od rijeke Bosne. Tom prilikom je 6. proleterska divizija imala oko 30 izbačenih iz stroja (knj. 27, dok. br. 109), a o gubicima jedinica 11. NOU divizije vidi dok. br. 8 i 25.

⁸ Tom prilikom je poginuo samo komandant 5. kozarske (krajiške) brigade Rade Kondić, narodni heroj.

⁹ Na tom prostoru su tada dejstvovalе jedinice 27. NOU divizije (vidi dok. br. 102).

¹⁰ Odnosi se na 38. NOU diviziju (vidi dok. br. 104).

¹¹ Odnosi se na 12. i 13. hercegovačku brigadu, koje su se tada izvukle ispod udara neprijatelja, te su dejstvovalе u njegovoj pozadini. Opširnije o tome vidi dok. br. 13 i 30 u ovoj knjizi i knj. 27. dok. br. 156.

vojničkih osoba, koje su nastradale prilikom bombardovanja 30. VII.

Doznaje se da su 26. VII četiri nepr. zrakoplova napali jedan njemački zdravstveni povoz kod Zvornika. te ubili 2 i ranili 11 vojnika.

2. VIII u 2130 sati između ž. p. Hutovo i Turkovići (na pruzi Gabela—Dubrovnik) neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom putnički vlak. Ranjeno je 9 putnika.

Obćenito:

1. VIII oko 1330 sati na putu Ivanec—Jablanovec (4 km s. i. Zaprešića) ubijeni su iz zasjede 2 ustaše na konjima.

U manjim sukobima kod Vukovlja kraj Daruvara, Komina kraj Metkovića i Travnika poginula su 3 ustaše, 1 domobran je ranjen i jedan nestao. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni, jer su partizani uspjeli svoje mrtve i ranjene odvući.

Dogodaji na želj. prugama:

2. VIII u 1010 sati između ž. p. Blatna i Otoka (na pruzi Bos. Novi—Bihać) naletio je na minu teretni vlak. 5 kola je izkočilo.¹²

2. VIII u 2205 sati na pruzi Borovo—Dalj naletio je na minu teretni vlak, a potom je napadnut. Izkliznulo 7 kola. 4 vojnika i 1 željezničar poginulo, 8 vojnika je ranjeno.

30. VII naišao je na minu vlak kod Cavtata kraj Dubrovnika. 2 osobe su ranjene.

31. VII u 0715 sati između ž. p. Zuglići i Rama naišao je na minu oklopni vlak. Jedna kola su izkočila.¹³

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

¹² Tu akciju su izveli dijelovi Grupe diverzantskih odreda. Opširnije o tome vidi tom V. knj. 31, dok. br. 108, napomenu, br. 7.

¹³ Željezničku prugu je minirala diverzantska grupa 17. brigade 10. NOU divizije (vidi dok. br. 15).

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 4. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 217/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
4. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED:

Uspjeh u podhvat u području Vrbovskog i Križa.
Završen je podhvat u području Knina, Vrgorca i Teslića.
Uspješno se nastavlja podhvat u Hercegovini.
Izkrčavanje i jači napad neprijateljskog zrakoplovstva na Korčulu.

II PODRUČJA:

Doboj—Teslić:

Završen je podhvat u području Doboj—Teslić. Dielovi jedne neprijateljske „divizije“ odbačeni su prema s. z. nakon neuspjelog pokušaja prielaza r. Bosne kod Begovog Hana.²

Borbena skupina,¹ koja je nadirala iz Kotor Varoši prema Teslicu, morala se povući pred nadmoćnim neprijateljskim snagama.⁴

Iztočna Bosna:

Odbijeni su jači neprijateljski napadaji na naše i njemačke podhvatne skupine u području 8 km s. z. Sokolca.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/1, k. 41.

² Riječ je o 11. NOU diviziji (vidi dok. br. 132).

³ Odnosi se na bojnu 11. pukovnije (vidi dok. br. 139).

⁴ Na tom prostoru su tada djelovale snage Srednjobosanske NOU divizije (vidi dok. br. 115).

⁵ Riječ je o jedinicama 27. NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 102.

Jače neprijateljske snage nalaze se u dolini r. Krivaje između Čuništa i Ribnice" (40 km j. j. z. i 30 km j. z. Tuzle)

Hercegovina:

2. VIII započeo je podhvat u području istočno Stolca i napadaj neprijatelja kod Hrguda⁷ (6 km i. s. i. Stolca).

Djelat, nepr. zrakopl.:

Naknadno se doznaje da su 25. VII četiri neprijateljska zrakoplova bacili 8 bombi na Gacko. Jedna kuća je srušena, a nekoliko ih je oštećeno. Poginula je 1, a ranjeno 5 osoba.

26. VII četiri neprijateljska zrakoplova ponovo su bombardirali Gacko i Avtovac (4 km j. i. Gackog). Jedan oružnik poginuo, 8 ih je ranjeno.

Istog dana isti zrakoplovi napali su strojničkom vatrom jedan poštanski i jedan njemački samovoz 1 km zapadno Nevesinja. Jedan putnik je poginuo, 3 vojnika i 7 putnika je ranjeno.

2. VIII u 1700 sati neprijateljski zrakoplovi napali su strojnicama vlak kod Hutova, oštetili 6 kola, ranili 7 vojnika i 2 željezničara.

3. VIII napali su neprijateljski zrakoplovi u nizkom lietu željezničke uredaje i skladišta kod D. Vrbe (istočno od Broda).

Osobitosti:

Partizani nastavljaju s palenjem žita u istočnom Srijemu.

Noću 28/29. VII partizani su odvezli vršaći stroj iz s. Crkvena (15 km z. Bjelovara), a noću 1/2.VIII još 2 vršaća stroja iz s. Mošćenica i Pračno kod Siska.

2. VIII na putu samovozom iz Bos. Novog u Zagreb, napadnuti su od partizana u s. D. Hrastovac (2 km j. Sunje) pukovnik Resch Julije, koji je poginuo i glavar stožera 4. lovačkog zdruga glst. bojnik Šimoković Josip, koji je zajedno s osiguravajućim rojem nestao. Upućena pomoć

⁶ Na tom prostoru tada su bili 12. korpus NOVJ i 6. oroleterska divizija „Nikola Tesla" (vidi dok. br. 19. 21 i 127).

⁷ Borba je vođena protiv 13. hercegovačke NOU brigade (vidi dok. br. 30).

Kozaka nije više naišla na napadače. Za odmazdu spaljeno je s. Hrastovac.

Dogodaji na želj. prugama:

Doznaje se da je prigodom nailaska osobnog vlaka na minu kod Dugog Sela 1. VIII poginulo 5 putnika. 13 putnika je teže i 18 lakše ranjeno.

2. VIII popravljena je i predana prometu želj. pruga Slavonski—Bosanski Brod.

Noću 2/3. VIII u 0200 sati naišao je na minu teretni vlak kod Rašteliće (na pruzi Sarajevo—Konjic). 3 kola su izkočila.

ZA POGLAVNIKA 1 ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 5. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 218/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
5. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED:

Veliki uspjeh u podhvatima kod Drniša i kod. Bos. Petrovca. Uporište Oklaj (s. z. Dršina) savladano je, a Razvode obkoljeno.

II PODRUČJA:

Bos. Petrovac—Drvar:

1. VIII odbijen je napadaj partizana na Vrtoče (18 km s. z. Bos. Petrovca) uz 4 poginula partizana.

Odbijeni su jači neprijateljski napadaji na cestu Ripač—Bos. Petrovac—Drvar, pri čemu su pala 43 partizana (izbrojeno), još 30 poginulih je ocienjeno i 3 su zarobljena.²

Iz točna Bosna:

Odbijen je napadaj neprijatelja na Bukovik (8 km. s. z. Sokolca). Borbene skupine odbacile su neprijatelja dalje prema sjeverozapadu, te se sada nalaze na crti 12 km s. i s. s. z. Sokolca.³

U podhvat u području Sekovića i Vlasenice zaplijene su 4 strojnice, 17 p. o. pušaka, 229 pušaka. 1 strojo-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 5/1, k. 41.

² Po naređenju Štaba 5. korpusa NOVJ početkom jula 1944. godine 4 i 39. divizija i Drvarsko-petrovački NOP odred izvršili su napad na neprijateljska uporišta na komunikaciji Bihać — Bosanski Petrovac — Drvar. Opširnije o tome vidi dok. br. 28. 34 i 38 u ovoj knjizi i knj. 27, dok. br. 131.

³ Na tom prostoru su tada djelovale jedinice 38. NOU divizije (vidi dok. br. 104).

samokres, streljivo, 1100 kgr. eksploziva i 2.000 komada upaljivača za eksploziv.⁴

Hercegovina:

Uspješno se nastavlja podhvat u području istočno Stolca, gdje je zauzet sjeverni rub Hrguda (6 km i. s. i. Stolca) uzprkos žestokog neprijateljskog otpora.⁵

Obćenito:

Prilikom manjih djelatnosti i odbijanja neprijateljskih napadaja kod Varaždina, Koprivnice, Srba, D. Lapca, Kotor Varoši, Gackog, Bileće, Trebinja, Metkovića i Livna poginulo je 6 partizana, ranjeno 4 i zarobljeno 6. Vlastiti gubitci: 4 domobrana, 2 ustaše i 1 oružnik poginuli, a 10 ustaša i 3 domobrana ranjeni, dok su 2 domobrana zarobljena.

Osobitosti:

Zamjenik zapovjednika 6. lovačke pukovnije podpukovnik Ivčević, koji je bio zarobljen prigodom pada Teslića 10. VII, uspio je pobjeći iz zarobljeništva i javio se u Banju Luku.⁶

Dogodaji na želj. prugama:

3. VIII u 0157 sati između ž. p. Raštelica i Bradina (na pruzi Alipašin Most—Konjic) naletio je na minu teretni vlak. Tender je prevrnut, a 2 kola su izkliznula.

ZA POGLAVNIKA 1 ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

⁴ Na tom području tada su djelovale jedinice 27. NOU divizije. Međutim, u izvještaju štaba ove divizije nisu prikazani takvi gubici u materijalu (vidi dok. br. 102).

⁵ Borba je vođena protiv 13. hercegovačke NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 30.

⁶ O tome vidi dok. br. 139.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA 9. POSADNOG ZDRUGA OD
6. AVGUSTA 1944. ZAPOVJEDNIŠTVU 3. ZBORNOG POD-
RUČJA O SITUACIJI U HERCEGOVINI¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
9. POSADNOG ZDRUGA

Zapovjedni skup

Op. br. 312/tajno

U Dubrovniku, dne 6. kolovoza 1944. g.

Predmet: Dnevno izvješće broj

112.—

- ZAPOVJEDNICTVU III ZBORNOG PODRUČJA (Glst.)
- ZAPOVJEDNICTVU SKUPINE ORUŽANIH SNAGA HUM
—DUBRAVA.—
- ZAPOVJEDNICTVU OBALSKOG ODSJEKA NERETVA.—
S a s t a v a k . —

STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA
TOKOM 6. KOLOVOZA 1944. GOD.

1.— U toku noći 4. na 5. VIII. t. g. dielovi 369. G. Rgt. (hrv.)² u jačini od dvije sati pošli su u pravcu Lastve, odakle bi imali započeti akciju čišćenja partizana u pravcu Grahova (29 km j. i. od Trebinja). Ova akcija je u vezi sa operacijama, koje se vrše u Crnoj Gori i jugoistočnom dielu Hercegovine po njemačkim i četničkim postrojbama."

Prema podacima prikupljenim od Niemaca i četnika njemačke postrojbe, koje su napredovale od Nevesinja prema Bileći u toku 4. VIII. t. g. imale su žestoki sukob sa XIII. partizanskom brigadom (XXIX. partizanske divizije) kod s. Fatnice (19 km. s. z. od Bileće)⁴ i prema još neprovjerenim podacima došle do sela Orahovica (7 km s. z. od Plane). Druge njemačke postrojbe, koje su nadirale sa četnicima iz Gacka došle su do s.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 57/2, k. 111.

² Riječ je o dijelovima njemačke 369. legionarske divizije „Vražje“.

³ Odnosi se na operaciju „Ribecal“ (vidi dok. br. 86 u ovoj knjizi i tom III, knj. 8, dok. br. 64, 74, 87 i 353).

⁴ Pogrešno. Ta borba je vođena protiv 12.-hercegovačke NOU brigade (vidi relaciju njenog štaba od 3. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 5/7, k. 1143A).

Korita (18 km s. z. od Bileće), gdje su se sastale sa četničkim odredima iz Bileće. Put Bileća—Gacko još je nesiguran, jer se sa lijeve strane istog puta i duž crnogorske granice nalaze jake partizanske snage.

U kotaru Trebinje četnici vrše mobilizaciju svih muškaraca pravoslavne vjeroispovjesti od 17—50 godina.

Dne 4. VIII t. g. konačari njemačke divizije „Prinz Eugen“^{4,5} zauzeli su neke zgrade po Trebinju. Dne 5. VIII. t. g. dvije pre-selice SS-jedinica Prinz Eugen stigle su vlakom u Trebinje i odmah prosledili za Lastvu (11 km i. od Trebinja).

Po toč. 2. do 7. ništa novo.

8. *Osobiti događaji:* U noći od 4. na 5. VIII. t. g. neprijateljski zrakoplovi bacili su letke—novine „Glastnik Ujedinjenih naroda“ i „Soldaten Nachrichten“ sa nadnevkom od 3. VIII. t. g. nad područjem Kipnavlja (V. bojna o. z.). Ove letke — novine o. z. dostavilo je danas MINORSU operativni odjel.

Opazka: Dodatak dnevnom izvješću za 1c ne prilaže se, jer nema novih podataka.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Zapovjednik, pukovnik

ZUECIJ
Zuech⁷

(M. P.)

⁵ Riječ je o konačarima 7. SS divizije „Princ Eugen“.

⁶ Vojničke vijesti

⁷ Stjepo

**BOJNA RELACIJA STOŽERA 7. LOVAČKE PUKOVNIJE OD
6. AVGUSTA 1944. DOSTAVLJENA ZAPOVJEDNIŠTVU 4
LOVAČKOG ZDRUGA¹**

STOŽER
7. LOVAČKE PUKOVNIJE
Op. Br. 359/taj.
6-VIII-1944 god.
U Prijedoru

Predmet: Bojna relacija
I. dio.—

ZAPOVJEDNIČTVO 4. LOVAČKOG ZDRUGA.—

Savezno nalogu naslova Op. Br. 1087/taj. od 6. VI. 1944. godine, podnašam mjesečnu bojnu relaciju — I. dio — za mjesec srpanj 1944. godine:

OPERACIJE I AKCIJE:

Do 7. VII. t. g. ova pukovnija sa I. bojnom i stožernom sati raspoređena je za odbranu Prijedora i osiguranje željezničke pruge Prijedor do isključivo željeznička postaja Dragotinja.

Dana 6. VII. t. g. izvršeno je preselicom prebacivanje II. bojne ove pukovnije iz Klačnica i Bos. Gradiške sa protuoklopnom sati ove pukovnije suhim pravcem Ivanjska—Kozarac—Prijedor. U tom pokretu napadnuta je preselica pomenute bojne i sati kod sela Pašince između sela Kozaruše i Prijedora (2.5 km sjeverno od Prijedora). Prepad partizana je sa uspjehom odbijen uz potporu topničke vatre iz Prijedora. Ovom prilikom pukovnija je imala jednog mrtvog dočastnika i tri domobrana ranjena.² Po završenom prebacivanju II. bojna ove pukovnije preuzima postave II. bojne III. Gorskog zdruga i to: Dragotinja, Martin Brdo, i Petkovac u svrhu osiguranja pruge uključno Dragotinja do izključno Daščica—k. 263 na odsjeku ove pukovnije. Protuoklopna sat ove pukovnije ostaje kao pričuva posade Prijedor.³

Do danas vrši ova pukovnija zadatak odbrane Prijedora te osiguranje dobivenog odsjeka pruge.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 7/1—29, k. 60.

² i ⁴ Borbe su vođene protiv jedinica 11. krajiške NOU brigade. Bliže o tome vidi dok. br. 43 u ovoj knjizi i knj. 27, dok. br. 137.

³ O smjeni jedinica 3. gorskog zdruga vidi knj. 27, dok. br. 149.

U toku mjeseca srpnja vršena su razviđanja u raznim pravcima. Ova razviđanja vršili su kombinirani sati ove pukovnije ojačani po nekad 5. Ustaškom sati iz Prijedora i od 15. VII. 44. milicijom iz Kozarca.

Prilikom izvođenja ovih razviđanja bilo je dodira sa odmetnicima, koji u većim snagama su došli u područje Kozarca i sjeverno od Prijedora, naime iz okolice Sanskog Mošta prebacila se je 11. Partizanska brigada u navedeno područje.⁴

Pored izloženoga dijelovi ove pukovnije su dne 17. VII. 1944. godine, prilikom probijanja posljednje preselice II. bojne III. Gorskog zdruga učestvovali sa kombiniranom sati I. bojne. Tom prilikom vođene su žestoke borbe i poslije 10 satne borbe uspjele je prodrijeti do Kozarca gdje je II. bojna III. Gorskog zdruga dočekana od dijelova iz Banja Luke.

Ovom prilikom pukovnija je imala 1 ranjenog domobrana.

Prilikom osiguranja željezničke pruge dne 1. srpnja 1944. godine, stradao je jedan roj 3. sati ove pukovnije, koji je poslije pregleda pruge sjeo u radnički vlak i na 1300 metara ispred žice sjeverozapadno od Prijedora naišao na minu.

Ovom prilikom su poginuli jedan dočastnik, tri domobrana i 3 domobrana ranjena.

Iskustva: Tokom ovoga mjeseca nisu stečena nikakva naročita iskustva koja bi trebalo istaknuti, osim toga što je primjećeno da partizani prilikom postavljanja mina suviše kamen vrlo vješto u malim hrpicama posakrivaju u prorašću u okolini mjesta postavljanja mina. Nailaskom na ovakove hrpice kamena može se zaključiti da je u blizini postavljena mina na prugi.

Nedostaci: Dobiveni odsjek pruge kao i grad Prijedor posjednuti su i sa suviše malim snagama, za slučaj jačeg napada partizana.

Usljed raznih tečajeva brojčano stanje se danomično smanjuje. Ljudstvo iz bunkera radi prije podne na utvrđivanju, a poslije podne izvodi obuku, a preko noći vrši stalnu i napornu službu.

Osim toga osjeća se da je pričuva kojom raspolaže posada Prijedor isuviše slaba što bi moglo imati teških posljedica za slučaj jačeg napada partizana.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK
PODPUKOVNIK (STIPETIC)
Stipetić⁵

7. VIII. 1944

⁵ Dragutin

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 7. AVGUSTA 1944. O SITUACIJI U BOSNI¹

VOJNIČKA TAJNA

**DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 220/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
7. VIII 1944 god.**

I OBCI PREGLED:

**Odbijeni napadaji na Vrbovsko i Ozalj.
Nastavlja se progon neprijatelja u Zagorju.
Odpočeo je usredotočeni napadaj na 2 neprijateljske „divizije“ u istočnoj Bosni
Zauzeto je Kistanje (j. z. Knina).
Manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva.**

II PODRUČJA:

Bihać—Drvar:

**Prigodom odbijanja neprijateljskog napadaja na ob-
skrbnu cestu Bihać—Drvar poginulo je 11 partizana, 2 su
zarobljena i 8 ih je prebjeglo, — a zaplijenjena je 1 stro-
jopuška, više pušaka, nešto tegleće stoke i veća količina
strjeljiva.²**

Istočna Bosna:

**U istočnoj Bosni odpočeo je usredotočeni napadaj
podhvatnih snaga u području Kladanj—Vlasenica—Han
Pijesak—Zljebovi—Knežina—Meljine—Kladanj, u svrhu
uništenja tamo se nalazećih jačih partizanskih snaga.**

**Vode se jake borbe s 2 neprijateljske „divizije“ kod
Rakove Noge (11 km j. Olova).³**

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII reg. br. 7/1, k. 41.

² O dejstvu naših jedinica na toj komunikaciji vidi dok. br. 28, 34 i 38.

³ i ⁴ Napad je izveden na jedinice 12. korpusa NOVJ i 6. proleter-
ske divizije „Nikola Tesla“. Opširnije o tome vidi dok. br. 19, 72 i 127.

Do sada je pronađeno palih 24 partizana (izbrojeno), a cieni se da ih je palo još 70. Plien: 3 strojnice, više pušaka i veća količina strjeljiva.

Druge partizanske snage prodiru sa sjevera prema Sarajevu, te se nalaze u području Kamenica—Hadžići—Nišići (13—16 km j. i. Vareša).⁴

Posada uporišta Vijaka (10 km s. i. Vareša), povukla se pred premoćnim neprijateljskim snagama u Vareš.⁵

Djelat, nepr. zrakopl.:

31. VII oko 1500 sati neprijateljski zrakoplovi napali su most kod Hana kraj Sinja bez učinka.

4. VIII neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom Butmir kod Sarajeva. Pojedivosti nisu javljene.

5. VIII u 1220 sati neprijateljski lovci napali su teretni vlak između Rame i Jablanice (na pruzi Konjic—Mostar) i oštetili 2 stroja.

6. VIII u 1100 sati neprijateljski lovci napali su putnički vlak kod ž. p. Ruma, onesposobili stroj i ranili 1 vojnika.

Istog dana u 1058 sati neprijateljski zrakoplovi onesposobili su stroj teretnog vlaka kod ž. p. Voganj.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

⁵ Riječ je o dijelovima 4. bojne 8. posadnog zdruga (vidi dok. br. 160).

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA 9. POSADNOG ZDRUGA OD
7. AVGUSTA 1944. ZAPOVJEDNIŠTVU 3. ZBORNOG POD-
RUČJA O SITUACIJI U HERCEGOVINI¹**

ZAPOVJEDNIČTVO
9. POSADNOG ZDRUGA
Zapovjedili skup
Op. br. 314/tajno
U Dubrovniku, dne 7. VIII. 1944. g.

**Predmet: Dnevno izvješće broj
113.—**

- ZAPOVJEDNICTVU III ZBORNOG PODRUČJA (Glst).
- ZAPOVJEDNICTVU SKUPINE ORUŽANIH SNAGA
HUM—DUBRAVA.—
- ZAPOVJEDNICTVU OBALSKOG ODSJEKA NERETVA.—
S a s t a v a k.—

STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA
TOKOM 7. KOLOVOZA 1944. GOD.

1.— Na odsjeku Lastve (11 km i. od Trebinja njemačke jedinice SS-postrojbi „Prinz Eugen“ stupile su u borbu sa partizanima, koji drže položaje jugoistočno od Lastve.² U njemačko ličničko pomoćište u Trebinju dovedeno je nekoliko ranjenika. 0 ishodu borbe još se nema podataka.

U akcijama, koje su iz Gacka u smjeru s. Sipačno (15 km s. z. od Gacka) vodili dvije njemačke bojne skupa sa četnicima⁸ 1 dielovima III. bojne¹ o. z. Niemci su imali 30 poginulih, 12 ranjenih i 3 zarobljena vojnika, i to u razdoblju od 18—27. VII. t. g.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 58/2, k. 111.

² Riječ je o jedinicama 7. SS divizije „Princ Eugen“ koje su tada vodile borbu protiv jedinica 2. proleterske (dalmatinske) brigade (vidi tom III. knj. 8, dok. br. 353).

³ Odnosi se na četnike Gatačke brigade (vidi knj. 27. dok. br. 91 i 104).

⁴ Riječ je o bojni 9. posadnog zdruga (vidi knj. 27, dok. br. 181).

⁵ Tada je, u Hercegovini, 369. legionarska divizija „Vražja“ preduzela ofanzivna dejstva širih razmjera protiv jedinica 29. NOU divizije. Opširnije o tome vidi knj. 27, dok. br. 91 i 158).

REPUBLIKANCI
3. POSADNOG ZBRUGA
Zastupnički skup
Op. br. 312/tajno
I Dubrovniku, dne 7. VIII. 1944. g.

REPUBLIKANCI: Osnovno izvješće broj
113.-

-ZASTUPNIŠTVU III ZBRUGOG POSADNOG ZBRUGA/Sluč./
-ZASTUPNIŠTVU GRUPE OMLADINISKOGRADSKA KUM-
BUDVAVA.-
-ZASTUPNIŠTVU BRANJENOG ODJELA B. BRVA.-
S a s t a v a k o

IZLAZAK PRIMA PRIPRAVNIK POKAZANJE DOKAZI 7. POSADNOG ZBRUGA 1944. g.

1.-Na području Lestva/11 km i. od Trebinja/njemačke jedinice 33-
postrojba "Pina Bucher" stupila su u kontakt sa partizanima, koji
uže položaja ja, otkriveno, od Lestva, 8 njemačko ličničko samo-
štite u Trebinju dnevno je nekoliko ranjenika. O inholu berba
303 se samo pokazala.

U obitelji, koja su iz Daska u selu u. igrača/12 km s. z. od
Daska/vodili dvije njemačke bojne grupe na Kotelica i dielovi
na III. bojne o. z. ranjeni su izali 30 ranjenik, 12 ranjenik i 3
zarobljena vojnika, čija u ranjenik od 12-17. VII. t. g.

Dne 4. VIII. t. g. nepodnat je u mjestu Kotelica/12 km s. z. od
Daska/sa nepodnatih osoba ustaša-vojnik iz Gornji Siko
Kov i teško ranjen, imenovani se je nalazio na kopadu, a pripa-
de ustaškoj vojsci/9. Ost. St. Zaru, t/12 vrude. Nalaz je iz Kotelica.

U toku navedenih događaja o. z. na putu između Kotelica i Gornji
Siko na području Kotelica nastao je Kotelica, Kotelica, o. z. voj-
nik rizičke struje u Kotelica. Sumnja se, da se nalazio je par-
tizanima na Via.

Dne 26. srpnja 1944. g. došli su u s. Suijana na području Velje-
Zau/7 km s. z. od Janjine/3 partizane napredovali su Kotelica i
zotom doveli jedno njemačko vođačnika i jedan pionira, koji
su se tako nalazili na Kotelica. Isto tako tom prilikom doveli su
i rizičke stražare iz Suijana i to njih 6/ Kotelica/. Sa nero-
biljenicima su potom otišli u nepodnatu pravcu.

Po tač. 2. od 7. ništa novo.

S. Gornji do o. z. Prilučni zastupnik Darko Gornjić, poručnik
Kotelica, o. z. 17. bojne o. z. dne 1. srpnja o. z. bio je otkriven
zastupništvu upućen na službu u svojoj jedinici Slano, ali se tako
niti ne izas nije javio. Sumnja se, da se je imenovani prilično
partizanima.

OPREMA: Dodatak osnovnog izvješća za 10 se prilaže se.
Sa POKAZANJE I KUM BUDVAVA I

ZASTUPNIK GRUPE
Zueck

Dne 4. VIII. t. g. napadnut je u mjestu Zastolje (16 km j. i. od Cavtata) od nepoznatih osoba ustaša-vojničar iz Ucović Miho Nikov i teško ranjen. Imenovani se je nalazio na dopustu, a pripada ustaškoj bojni (9. Ust. St. Zdruga) iz Grude. Rodom je iz Konavlja.

U toku mjeseca srpnja o. g. na putu između Trstenika i Orebić na poluotoku Pelješcu nestao je Maslej Aleksander, nadpovjerenik rizničke straže u Trsteniku. Sumnja se, da je odveden po partizanima na Vis.

Dne 26. srpnja 1944. g. došli su u s. Žuljana na poluotoku Pelješcu (7 km j. i. od Janjine) 3 partizana naoružana sa parabelama i sobom odveli jednog njemačkog dočastnika i jednog pionira, koji su se tamo nalazili na kupanju. Isto tako tom prilikom odveli su i rizničke stražare iz Žuljane i to njih 6 (šesticu). Sa zarobljenicima su potom otišli u nepoznatom pravcu.

Po tač. 2. do 7. ništa novo.

8. *Osobiti događaji:* Pričuvni zastavnik Darko Grabušić, područni častnik 3. sati IV. bojne o. z. dana 1. srpnja o. g. bio je otvorenom zapovješću upućen na službu u svoju jedinicu Slano, ali se tamo niti do danas nije javio. Sumnja se, da se je imenovani pridružio partizanima.

Opazka: Dodatak dnevnom izvješću za 1c ne prilaže se.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK

Zuech

Zuech

(M. P.)

**IZVJEŠTAJ BIVŠEG ZAMJENIKA ZAPOVJEDNIKA 6. LO
VAČKE PUKOVNIJE OD 7. AVGUSTA 1944. ZAPOVJED
NIŠTVU 1. LOVAČKOG ZDRUGA O PADU TESLIĆA¹**

IVCEVIĆ ANTON

djel. pješ.pukovnik, biv. zast. zap. 6. 1. p.
U Doboju, dne 7. kolovoza 1944. god.

**Predmet: Izvještaj o situaciji
i padu Teslića.—**

ZAPOVJEDNICTVU 1. LOVAČKOG ZDRUGA

Doboj

Prema zapovjedi 1. lovačkog zdruga broj 3096/1-taj od 5. VIII. 1944. god., podnosim slijedeće izvješće o akciji i o padu Teslića, kako sliedi:

a) *akcije i protumjere od 3.14. VII., pa do 9./10. VII. 44. god.:*

Dne 3. srpnja 1944. god. u 16.00 sati dobio sam izvješće, da su viđene partizanske obhodnje na željezničkoj pruzi i na putu kod s. Zarkovine (3 S Teslić). Odmah sam pomislio da će usliediti rušenje pruge, jer sam dobio izvješće iz zdruga, da se jače partizanske snage prikupljaju oko s. Glogovca i Alibegovaca. Odmah sam uputio obhodnje u pravcu s. Zarkovina. na mjestu gdje su bile partizanske obhodnje. ali su se iste povukle u s. Zarkovina. Iste večeri oko 21,30 sati uputio sam pancir-vlak sa jednim jakim vodom i teškim naoružanjem u pravcu s. Zarkovina i kada je pancir stigao na 1 km. od s. Zarkovina, dobio je vatru sa obje strane puta i želj. pruge. Odmah je otvorena sa pancira puščana. strojopušćana i bacačka vatra, koja je trajala oko pola sata. našto se je pancir povukao u Teslić pod vatrom.—²

Dne 4. VII. 44. u jutro u 10.00 sati izdao sam zapovjed. da se formira 1 ojačana sat, jaka posada pancira sa potrebnim brojem radništva. koje sam mobilizirao u Tesliću i 1 vod u sledećim pravcima:

1) ojačana sat ima da krene iz Teslića na Križ—k. 317 — s. Stražanica i sjeverni rub s. Zarkovina,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 7/1—78, k. 60.

² i ³ Vidi knj. 27, dok. br. 147.

2) pancir-vlak sa osiguranjem i radničtvom: prugom do Vrela,

3) ojačani vod: Teslić—Stenjaci i Kumina kosa — 423.

Ojačana sat odmah po dolazku na k. 317 dobila je vatru sa pravca Svinčine, k. 325 i sa k. 349. Vodenom borbom uspjela je da zaposjedne k. 349. gdje je zauzela postav.—

Pancir-vlak stigao je do razrušene pruge izpod k. 283.

Ojačani vod stigao je na Kuminu kosu i k. 423. gdje je otvorio vatru na partizansku skupinu, koja je zaposjela postav: Lepo Brdo i Mrkotić, zatim otvorio bacačku vatru na k. 349 i 335 više slova K Krtović.—

Osobno sam otišao motorom do pancir-vlaka te zapovjedio dalje akcije i rad na pruzi. Međutim rad nije mogao otpočeti budući su partizani ometali rad. Pod vatrom se nije moglo raditi, pa sam naredio da se pancir-vlak vrati u Teslić, jer je nastupila noć, a isto tako i dijelovi osiguranja. Po povratku u Teslić izdao sam strogu pripravnost.—

I 5. VII. 44. opet sam uputio ojačanu sat pravcem: Teslić—Debelo Brdo—s. Mrkotić—Jelah. sa zadatkom da izvidi, gdje se nalaze partizani, koliko je pruge srušeno i da uhvati vezu sa našim dijelovima, za koje sam saznao da nastupaju iz Doboja za Jelaha. Međutim po dolazku u s. Mrkotić predhodnica ojačane sati dobila je jaku vatru iz s. Mrkotića, te se je povukla istim pravcem u Teslić.—

5. VII. 44. oko 17.00 sati uputio sam jake dvije obhodnje iz Teslića pravcima: Debelo Brdo—Kumina Kosa (k. 422) — Debelo Brdo (476) i 423 u cilju razviđanja. Međutim po dolazku obhodnji u s. Stenjaci — 343 i mlina ispod Hasanovače dobile su strojopuščanu vatru. Obhodnje su poduzele protjerivanje i protjerale part. obhodnje u pravcu Kumine Kose. a od seljaka dobile obavještenje, da se partizani prikupljaju u s. Mrkotiću.—³

6. VII. 44. ponovo sam formirao jednu ojačanu sat i uputio ju iz Teslić: put Križ. zatim Stražanica (317). Zarkovina — 349. Svinčine — 335 i Vis (417). Ista se sat vratila bez dodira sa neprijateljem. sa izvještajem da j želj. postaja Vrela zapaljena i razrušena pruga sve do Jelaha.⁴

7. VII. 1944. uputio sam obhodnje u sve pravce oko Teslića. a jednu jaču obhodnju u pravcu Banje Vrućice, da uhvati vezu sa četnicima. Sve su se obhodnje vratile bez izvješća, osim one sa Vrućice, koja je izjavila da četnici drže postav Mali i Veliki Vis. jer su viđeni jači odredi partizana i to: s. Kalošević, Stražba. s. Mrkotić. k. 348. Orašje-Planje. Planje. Kusar,

* Na prostoru Jelaha tada je dejstvovala 5. kozarska (krajiska) NOU brigada (vidi dok. br. 25).

Cerova (k. 385), Zmajevac (k. 681). Ovo mi je bilo sumnjivo i naredio sam najstrožiju pripravnost, kretanje u gradu do 20 sati. a cjelokupna posada u postavima, častnici da obilaze svoje vojnike i da budu svi na svojim mjestima.

Istoga dana u 10.00 sati jedan seljak sa jednim pismom od partizanskog komandanta V. Kozaračke brigade iz s. Mrkotića tražio je npr. Ciraja da njemu osobno uruči jedno pismo. Dao sam potražiti toga seljaka, ali je taj otišao na Rudnik, da uruči pismo npr. Ciraju. zapovjedniku Domdo-bojne. Npr. Ciraj otvorio je pismo, koje je na njega adresirano i u kojemu je stajala sljedeća sadržina:

„Dragi prijatelju!

Cuo sam, da se nalaziš u Teslicu, i da si veoma dobar čovjek i da si ovome narodu mnogo dobra učinio. U tako teškim danima treba da radimo svi. Želio bi da se s Tobom sastanem i da se malo porazgovaramo. Molim Te javi mi po ovome čovjeku i nemoj da se ovome čovjeku što desi, jer sam ga ja silom uputio.—

Pozdravlja Te Tvoj drug

Crni.”⁵

Npr. Ciraj upitao me je šta da radi. Uputio sam ga neka odgovori, da je primio pismo, ali nikakove pregovore ni razgovore ne može da vrši bez pretpostavljenih. budući je to najstrožije zabranjeno. A ako ima šta da traži i pregovara, neka izjavi u pismu i neka ga uputi na zapovjedništvo posade Teslić. Međutim ja odgovor nisam dobio, a da li ga je npr. Ciraj primio. o tome me nije izvjestio. Odmah sam posumnjao veze npr. Ciraja i nekog partizanskog zapovjednika, jer je 8. VII. 44. npr. Ciraj sa vodom milicije otišao sam iz Teslića u pravcu s. Stenjaci — k. 343. Klupe. Vis, o čemu me je izvjestio, da ide da izvidi šta je sa partizanima. Vratio se je i izvjestio me, da partizana ima na liniji, kako sam napried iznio.—

8. VII. 44. izdao sam nalog kotarskom predstojniku, da se mobilizira 300 ljudi sa potrebnim alatom pod osiguranjem 2 sati i pancirom i uputi na razrušenu prugu kod Vrela i odpočne rad na pruži, a kotarskog predstojnika u Tešnju obavjestio sam da i on na svojem reonu od Jelaha prema Tesliću vrši opravku pruge uz pomoć građanstva.—

Dne 8. VII. 44. dobio sam iz zdruga sljedeću šifru:

„Jake partizanske snage sa topničtvom imaju namjeru da napadnu Teslić. Poduzmite mjere sigurnosti i opreze.”—

⁵ Vojislav Oljača, obavještajni oficir 11. NOU divizije

Od plana za popravku pruge zbog ove situacije odustao sam jer sam dobio u međuvremenu izvješće, da se partizan' prikupljaju na crti, koju sam malo prije iznio, zatim pokret partizana sjeverno od Križa u pravcu s. Rastuša. zatim prikupljanje partizana u s. Pribiniću, zapadno od — Teslića (12 Z Teslić) i pokret prema Tesliću.—

Dne 9. VII. 44. do podne uputio sam pojedine obhodnje u razne pravce i tražio vezu sa četnicima Prodića.⁶ koji su me izvjestili da uslied nadmoćnosti partizana XVIII. hrvatske brigade, koja je u pokretu prema Tesliću iz s. Pribinića. mora da napusti svoje mjesto, zapadno od Teslića i da se povlači između Teslića i Rudnika u pravcu Banje Vrućice.—

Istoga dana poslie podne već sa više strana dobivao sam podatke da partizani u jačini od 5 brigada (V. Kozaračka, XII. Krajiška, XIV. Srednjo-bosanska i XVIII. Hrvatska, te Tešanj-sko-teslički odred) imaju namjeru da noćas. t. j. 9./IO. VII. 44. izvrše napad na Teslić.⁷ Ovo sam shvatio ozbiljno i naredio strogu pripravnost u 18.00 sati, stanovništvo uputio u svoje kuće i čekao daljnji razvoj. U međuvremenu u 17,00 sati dobio sam izvješće, da se XVIII. Hrvatska brigada privukla Tesliću na 2 km. iz pravca s. Pribinića i da napreduje u nekoliko rojnih pruga.⁸ Isto tako milicionerska obhodnja sa Križa izvjestila me je. da se vidi velika part. kolona i bacači mina. kao i topništvo. koje dolazi sa pravca: Redak (k. 391) putem preko Arapovine prema Križu.—

b) *Napad na Teslić i daljnji razvoj borbe:*

Točno u 19.30 sati dne 9. srpnja 1944. odpočeli su partizani sa pravca Arapovine napad na Križ otvarajući bacačku vatru na same bunkere na Križu, koje su držali milicioneri Domdo-bojne iz Teslića. njih na broju oko 40. Taj napad pod-pomogao sam iz grada Teslića sa 2 bacača, ali su milicioneri poslije 20 minuta borbe napustili bunkere na Križu i povukli se u pravcu grada Teslića. Partizani su poslije toga privukli se na samu kotu Križ sa bacačima i vodom brdskih topova

⁶ Riječ je o četnicima Teslićke brigade, čiji je komandant tada bio Novo Prodić.

⁷ i ¹⁰ U napadu na Teslić učestvovala su: 5. kozarska (krajiška) brigada, sa istoka, sa polaznog položaja s. Vrba — s. Doljani; 12. krajiška brigada, sa jugozapada, između rijeka Male i Velike Usore; i 14. srednjobosanska brigada, sa sjeverozapada, niz lijevu obalu Male Usore i uz lijevu obalu Velike Usore. Dio snaga pomenutih brigada bio je upotrijebljen za zatvaranje pravaca od Doboja i Kotor-Varoša ka Tesliću. Opširnije o tome vidi knj. 27. dok. br. 26. 36 i 47 i dok. br. 25 i 59 u ovoj knjizi.

⁸ i ⁹ Ta brigada se tada nalazila istočno od Teslića (vidi knj. 27, dok. br. 147).

7.65 i otvorili jaku bacačku vatru na stožer pukovnije, bacač pored njemačke zgrade i na streljačke jarke oko Teslića, a osobito na prostor: oko pravoslavne crkve, pa sve u desno do izlaza na cesti Teslić — Doboj. Topnička i bacačka vatra i pripucavanje trajalo je do 20,00 sati.—

U 20.00 sati jake partizanske snage u jačini od 3 bataljona XVIII. Hrvatske brigade⁹ privukle su se postavima zapadno od Teslića na groblju, pa sve do M. Usore i otpočele prvo napadom jednim dielom na Rudnik, a dielom sa 2 bataljona u pravcu pravoslavne crkve i postava dalje od pravoslavne crkve u desno. Istovremeno otvorena je bacačka vatra, strojopuščana i puščana vatra sa postava istočno od Teslića. Hasanovača, Branovac, Tanka K., Debelo Brdo. s. Doljani. Rastik. Banja Vrućica, zatim sa sjevera: k. 268. Stražanica (317) zaključno sa Hasanovačom. dok se je žestoka borba vodila oko oba Rudnika. Od 20.00 sati. pa do 22.30 sati otvorena je jaka topnička, bacačka. strojopuščana, puščarui vatra na sve postave, koji okružavaju Teslić.¹⁰

U 22.30 sati vodnik 2. sati sa groblja zapadno od Teslića, gdje je bio najistaknutiji i najosjetljiviji postav, javlja da se vode ogorčene borbe oko topova i da partizani sa jednim dielom ušli su u pilanu. U međuvremenu dok su se vodile borbe na pomenutom postavu naredio sam zapovjedniku milicije kod pravoslavne crkve neka zalomi krilo i neka pokuša da povрати položaj, a iz grada sam uputio jedan vod da i on se uputi u pravcu groblja. U isto vrijeme počela je goriti pilana i otpočela je strojopuščana vatra iza postava 2. sati. koja je držala položaje od puta. koji vodi za Rudnik, pa desno sve do milicije — lievo od pravoslavne crkve. Partizani u jačini od 2 bataljona (800 ljudi) počeli su u 3 kolone da se razvijaju. Prva kolona uspjela je da se dočepa puta. koji vodi za Pribinić i da sjevernom ivicom grada dođe iza leđa postavima od pravoslavne crkve pa sve do r. Usore. Srednja kolona išla je glavnom ulicom i jednim dielom kroz pilanu. Desna kolona išla je iza leđa 2. sati i izbila do oružničke postaje. Kroz ulice vođene su ulične borbe, te sam zapovjedio npr. Marku Kovačeviću, da prikupi svoju sat uz pripomoć oružnika i milicije, da prodre u grad kod rkt. crkve i da po mogućstvu istjera partizane napolje. Međutim, npr. Kovačević vratio se je. jer je na njega i njegove vojnike otvorena jaka strojopuščana vatra, te isti nije mogao da izvrši zadatak i vratio se na postav gdje sam se nalazio, južno od puta. koji vodi za Banju Vrućicu. Na to sam ponovno izdao zapovjed oružničkom naredniku, zapovjedniku postaje, da sa milicijom, oružnicima. financima i dielom domobrana, koji su bili u pričuvi, jer ni jednog častnika iz

6. pukovnije nije bilo. koji bi preuzeo i poveo pričuvu u cilju čišćenja i prodora do pilane i tvornice, da iztjera partizansku grupu, koja je već u pilani zauzela postave. Isti se je vratio i izjavio, da mu je nemoguće, jer su partizani mnogobrojni, te da ulicama nadiru u pravcu pošte i izlaza na Dobojski put. U 22,30 sati svaka brzoglasna veza prekinuta, jer je bacač pogodio centralu. I veza je bila samo pomoću glasnika.

Od 22,30 pa do 01,00 sat vodene su ulične borbe, dok je ostali dio vojnika, koji se nalazio u postavima, otvarao vatru na neprijatelja, koji je napadao sa sjeverne i istočne strane Teslića.—

Od 23,00 sati do 01,00 sati bila je najžešća vatra i ako je bila strahovita kiša, kao da se otvorilo nebo. I partizani, koji su ušli u grad, otvorili su vatru u leđa domobranima, koji su bili u postavima.—

U 01,00 sati naredio sam npr. Svinjareviću, da putem glasnika 2. i 14. sati izvjesti zapovjednike ostalih sati, da ima da izdrže do 02,30 sati, kada bi zapovjednici sati jedan dio svojih sati u rojnoj pruzi ušli u grad radi protjerivanja neprijatelja, a jednim dielom da drže postave pod vatrom i da neprijatelju ne daju pristup žici sa sjeverne, istočne i južne strane. Međutim izgleda mi, da ova zapovjed nije prenešena i da nije izvršena. Pošto sam vidio, da zapovjednici sati sa vojnicima niti kreću napred u grad, već su produžili sa pucnjavom na neprijatelja, koji je zauzeo postave, to sam odlučio da pod ovom jakom vatrom jedan dio posade sa zapadne, južne i istočne strane sa milicijom u Rudniku i u Banji Vrućici kroz streljačke jarke izvučem na južnu stranu Teslića, pri izlazu za Banju Vrućicu, tu prikupim i da sa prikupljenom snagom osobno uđem sa zapadne strane u grad i da čistim grad, ali ni to nije izvršeno, već je prikupio samo npr. Kovačević jedan dio svoje sati, oko 60—70 ljudi sa jednim bacačem, 1 strojopuškam i krenuo prema Banji Vrućici, ali je tu dobio jaku vatru sa bunkera od strane milicije. To je bilo između 04,00 i 05,00 sati. Ja sam se na to sa npr. Zimmerom vi'atilo do mosta na Usori, pokušavajući da Usorom dođem u grad ponovno i da prikupim ljudstvo, ali sam u tom međuvremenu u 06,00 sati ujutro od strane I. bataljona V. Kozaračke brigade uhvaćen u momentu baš kada je ista pošla u napad sa prelazom preko Usore na Teslić. Tako sam spriječen od svoje namjere i odveden u grad Teslić, gdje su već postavi bili u rukama partizana, koji su probili sa svih strana: i sa sjevera, i sa zapada, i sa juga i sa iztoka. Po ulazku u grad partizani su odpočeli sa pljačkom, oduzimanjem vojničke opreme, pregledavanjem stanova, gdje su se sklonili i posakrivali pojedini častnici 6. lovačke pukov-

nije, kao satnik Avdo Umčanin, npr. Maretić, npr. Sestan Franjo, poručnik Pešić Milan, Dr. Neskalić i još ostali, kao i domobrani i dočasnici, kojima imena i prezimena ne znam. zatim žandarmer. poručnik Bajer i mnogi milicioneri.—

Pošto sam bio sklonjen i zatvoren odmah zajedno sa npr. Zimmerom, poručnikom Sišekom. npr. Maretićem, to daljni razvoj i događaje nisam vidio, nego tek u prolazu oko 14 sati prikupljeni smo časnici i oko 140 domobrana na izlazu iz Teslića kod pravoslavne crkve, gdje smo dalje sprovedeni do škole u Ukrnjici. Tu smo prenoćili pod stražom i iste noći produžili pokret za s. Kulaši do štaba 11. divizije, pa pošto tu nije bilo stožera divizije, jer je otputovao za Jelah, odnosno za Prnjavor, to smo produžili put u Prnjavor i smješteni u Prnjavoru zajedno sa vojnicima u oružničkoj vojarni, a drugi dan ujutro, t.j. 11. VII. 44. smješteni u Kotarsku oblast.

Dne 12. VII. 44. u jutro ja sam odvojen i domobran Ekrem Galijašević iz Tešnja i smješteni u zgradi part. područja svaki zasebno, a ostali časnici i domobrani sa sprovodom upućeni u Kulaše.—

Istoga dana u 10,00 sati došao je ključar partizanskog suda, mene vezao, kao i Ekrema Galijaševića i kolima smo po zapovjedi zapovjednika divizije sprovedeni pod jakom stražom u Kulaše gdje smo stavljeni u pritvor.—

c) *postupak partizana sa mnom, ostalim časticima i domobranima u Kulašima:*

Dne 12. VII. 44. u 20,00 sati odveden sam sa Ekremom Galijaševićem u štab divizije i stavljen u samicu za na smrt osuđene. Tu nam je donešena večera, ali nismo večerali, već sam odbio da smo večerali ranije. U 21,30 sati predveden sam pred partizanski sud. koji su sačinjavali: zamjenik zapovjednika divizije ppukovnik Đurin,¹¹ biv. jugoslovenski podnareanik, rodom negdje iz Grmeča, zatim politkomesar divizije ing. agronomije imenom Blažo,¹² prezime nepoznato, izvještajni častnik Drago Dujmović iz Dervente, bivši domobranski častnik, poručnik Ilić, biv. domobranski dak-narednik, kapetan neki Vojo, poručnik Milovan, sekretar Leidner, porieklom Slovenac, komandant XIV. brigade major Ranko Sipka,¹³ koji je u Tesliću ranjen od bacača na 6 mjesta, terenski politkomesar Crnogorac Ilija,¹⁴ bez lieve ruke i još nekoliko partizanskih častnika.

¹¹ Đurađ Predojević Đurin

¹² Đuričić

¹³ Ranko Sipka je tada bio komandant 5. kozarske (krajiške) NOU brigade.

¹⁴ Ilija Kostić. Bio je tada sekretar OK KPJ za Prnjavor.

Prvo pitanje bilo mi je upućeno odakle sam rođen, gdje sam sve služio od 1918. do propasti Jugoslavije, koje sam sve dužnosti obavljao, kojih sam jedinica bio zapovjednik, gdje sam učestvovao u borbama protiv partizana, je li sam odlikovan, zašto sam se borio protiv Narodno-oslobodilačke vojske, da li mi je poznata naredba Tite, da se svi aktivni oficiri jave u narodnooslobodilačku vojsku.¹⁵ kako sam mogao biti obavještajni oficir i imati toliko povjerenja kako u Jugoslaviji, tako i u Hrvatskoj, kako sam mogao da komandujem pukovnijom kao bojnik i povjerena mi dužnost, tko je sastavio plan odbrane Teslića i drugo. Na sve sam dao odgovore i sebe branio svojim postupcima, radom, i da sam ja djelatni zakleti častnik. koi radi samo za Hrvatsku. Po saslušanju vraćen sam nazad u zatvor i da ću sutradan biti ponovo ispitan. Poslije mene došao je Ekrem Galijašević, koji je ispitan zašto je i optužen. Drugi dan pozvan je Ekrem Galijašević, kratko preslušan, vezan i streljan. Poslije njega pozvan sam ja, smatrajući da je i sa mnom sve svršeno kao i sa njim. Međutim ja sam ponovno ispitan i tražio je od mene šta mislim. Odgovorio sam u vašim sam rukama, ako sam kriv sudite me, a ako nisam pustite me, odnosno kući. Rečeno mi je da će se to viditi. mi Vas puštamo na slobodu, dok ne prikupimo druge podatke. Tada sam dobio kutiju cigareta, u jutro konjak, pušten na slobodu, ali pod nadzorom. Puštanjem na slobodu sastao sam se sa svim častnicima i domobranima, od kojih sam čuo sljedeće:

1) prikupljeni su svi častnici, kao i domobrani i rečeno im je sljedeće: Pošto su nastala ozbiljna vremena, a ranije smo puštali domobrane i častnike svojim kućama, sada to ne možemo činiti, već će svaki častnik dobiti prema struci i sposobnosti udjelbu, a domobrane podijeliti po brigadama, što je i učinjeno. Satnik Avdo Umčanin, koji je naknadno došao poslije 7 dana skrivanja, raspoređen je u Sreski odbor Prnjavor kao učitelj, npr. Zimmer Rikard, instruktor kod vođa bacača, npr. Maretić, kao sudac u sud u Prnjavoru, npr. Šestan Franjo kao obskrbnik u diviziju, poručnik Frtidrich kao učitelj u školu u Kulašima, poručnik Šišek Josip u XVIII. Hrvatsku brigadu, Dr. Neskalić za liečnika V. Kozaračke brigade, narednik-đak Duka Orehov kao veterinar divizije, npr. Ciraj August u Sreski odbor u Prnjavor, poručnik Pešić Milan za vodnika brdskih topova, poručnik Maltarić Franjo u XVIII. Hrvatsku brigadu. Pojedini od njih su dobili nova odiela englezka i odmah stavili petokraku zvjezdu i sa spisom upućeni

¹⁵ O tome vidi tom II, knj. 11, dok. br. 5, i tom V, knj. 33, dok. br. 32 i 107.

u svoju jedinicu. Ja sam ostao sam bez da su me šta pitali, sve do 25. VII. 44.. kada me je partizanski zapovjednik dao pozvati u njegovu kancelariju i rekao mi sljedeće: „Vi ste Gestapovac i vaša supruga. Radili ste i radite protiv narodno-oslobodilačke vojske. Vi ste bivši obavještajni oficir, koji ste radil' protiv vojske. Vi ste učestvovali u borbama protiv narodno-oslobodilačke vojske oko Gračanice, Dervente i sada u Tesliću. Vi ste održavali vezu sa četnicima, našim najvećim neprijateljima. Vi ste pisali četnicima u Derventu, da Vas oslobode. Predloženi ste za odlikovanje za junačko držanje i drugo.“ Pokazana su mi neka dokumenta iz štaba divizije odnosno iz stožera 6. lovačke pukovnije, koje npr. Svinjarević nije uništio i tako doveo me u tešku situaciju. Odmah je naredeno moje hapšenje i ponovno u zatvor. Drugi dan, t. j. 26. VII. 44. odmah sam sproveden pješice u Prnjavor i stavljen u zatvor radi daljeg sprovođa u Korpus V. Tu sam bio dva dana, ali nisam upućen u V. Korpus, već u drugi zatvor, gdje sam pod sumnjom, čekao osudu, pošto u Prnjavoru postoji područni sud. Drugi dan u jutro. t. j. 29. VII. 44. krenuli smo za Vrbas, ali pošto je počela neprijateljska ofanziva.“ vratili smo se u Prnjavor ponovno u zatvor i drugi dan opet pješice sproveden u Kulaše, a iz Kulaša pješice pod pratnjom od 40 partizana, policijskim¹⁷ komesarom Ilijom i nekoliko častnika sproveden iz Kulaša preko Cečave, gdje sam vezan u lance, navodno da ne bi pobjegao i sproveden sve s. Klupe — drum Teslić — Kotor Varoš. Od ovog sela ciela kolona išla je vrlo oprezno, jer je to četnička zona. gdje četnici često napadaju partizane. Tu je na mene obračena naročita pažnja, budući su velike šume. Zamoreni velikim putem, partizanska kolona na drumu Teslić — Maslovare kod k. 801 — Blata, iznenada iz šume navale na ovu kolonu oko 50 četnika sa velikom drekom, i pucaњem iz pušaka i strojnica na partizane, koji se dadu u panično bjegstvo niz put spram s. Maslovare. Ja pak kao vezan u lance nisam mogao tako brzo trčati iako me je neprestano vukao partizanski pratioc, ali kada je na partizane opaljeno iz strojnice, vodič me je pustio, a ja sam otišao u duboku šumu i sklonio se pod jedan panj, gdje sam sačekao zoru. Četnici su se povratili, a partizani produžili za Maslovare. Ovdje sam rješavao šta da radim, da li da se predam četnicima ili da produ-

¹⁶ Riječ je o napadu koji su tada preduzele izvjesne njemačke i ustaško-domobranske snage i dijelovi 1. kozačke divizije u sjevernom dijelu srednje Bosne (knj. 27, dok. br. 179).

¹⁷ Omaška; treba: političkim. U tom odjeljku dokumenta ima još nekoliko jezičkih grešaka.

žim za partizanima. jer mi nije poznata okolica, a niti mi je poznato, gdje se nalaze naše snage. Ne spavajući tako do 06.00 sati, rješio sam se da idem put s. Maslovare. ali ne u samo selo, već sam otišao u šumu u jednu seljačku kuću. molio da mi skinu okove, nahrane i pokažu put kud su otišli partizani, a gdje se nalaze naše snage. Po odmoru lutajući po šumi i poljanama dobio sam obavještenje da se jedna naša bojna iz 11. pukovnije nalazi na Visu Obodnik (k. 640), gdje sam se uputio i predao zapovjedniku bojne, bojniku Hasandjedoviću. Isti me je drugi dan, odnosno isti dan upućen u Kotor Varoš, gdje sam prenoćio u bolnici, gdje je smještena 7. sat pomenute bojne. Tu mi je stavljena straža, jer su me te noći neke ustaše imale namjeru da me ubiju, jer su mislili da sam predao Teslić i partizanima topove i vodio partizane na Kotor Varoš, ali sam tu spašen od domobrana.—

Dne 31. VII. 44. u jutro samovozom odveden sam u Banja Luku, gdje sam se javio zapovjedniku 3. gorskog zdruga, te preslušan, dato mi je odjelo, dobio ručak i večeru i drugi dan autobusom krenuo za Okučane. To je bilo 1. VIII. 44. Dne 2. i 3. VIII. 44. uslied napada na vlakove, stigao sam u Derventu, gdje sam se 4. i 5. VIII. 44. odmorio i javio zapovjedniku 4. l.p., dao potrebne podatke i 6. VIII. 44. javio se u zdrugu u Doboju.—

Za vrijeme moga bavljenja u Kulašima imao sam prilike da vidim sljedeće:

1) kad god je liepo vrijeme uvečer, dolaze 1—2 aviona, englezkog poriekla, koji bacaju opremu, odielo, cipele, oružje, streljivo, veš na poljanu kod Kulaša, gdje predhodno partizani nalože 10 velikih vatri u krugu u promjeru od 30 m. Za moje vrijeme dolazili su avioni 3 puta, dok ruski nije dolazio.—

2) Tu je partizanska radio-stanica od 20 vati, koja je održavala vezu sa vrhovnom komandom, avijacijom i Englezom. Osim nje bila je još jedna jedno-vatna i peto-vatna. poriekla englezkog. Ovdje su se slušale vijesti na krugovalu sa stanica London i Slobodna Jugoslavija. Svaku večer se prikupilo oko 100 — 150 partizana i seljaka iz okoline.—

3) Jednom prilikom ovdje su došla 2 englezka oficira, 1 satnik i 1 narednik, koji su se prinudno spustili kod Srbca, jer im je aparat ostao u defektu, koga su spalili. Primjetio sam, da baš nisu ljubazno primljeni od partizana, a niti je njihov susret bio prijazan. Isti su odvedeni u V. Korpus radi daljeg transportiranja u Italiju.—

4) Ovdje je bila i divizijska središnjica, koja je održavala vezu preko brzoglasa sa Prnjavorom, Jelahom, Vučijakom i Čečavom.—

d) *moj sud, kao i opažanja po padu Teslića i radu kako častnika, tako i domobrana:*

Kako sam čuo od častnika i od svih domobrana navodno bila je izdaja Teslića pored nadmoćnosti neprijatelja. Svi bacaju krivicu na npr. Ciraja, zastupnika zapovjednika III. bojne 6. Posadnog zdruga i njegovu miliciju, koja se nije borila otvorila je kapiju kod pravoslavne crkve i prilikom bjegstva naših domobrana, pojedine razoružavala i prietila se ubistvom.

Npr. Ciraja vidao sam prvoga sa petokrakom zvijezdom od častnika, ali ga nisam dovoljno poznao, jer sam kratko vrijeme bio tamo, da mogu kazati kakav je on bio ranije a i sada.—

Isto tako kažem za poručnika Maltarića. da je bio sumnjiv, kao i njegov narednik Oleh, koji su rukovodili streljivom, jer je navodno nađeno oko 20 sanduka streljiva kod nekoga Vlade Jovanovića.—

Moral kod vojnika 6. 1 p. bio je veoma slab. Vojnici su se često opijali, pucali noću, kasno dolazili na položaje, dok međutim častnici isto su to činili i slabo su vršili kontrolu. Vojnici su se samo oslanjali na žicu i struju, kao da baš struja mora da bude, a ne da je to samo pomoćno sredstvo. Kada ne bi bilo struje, oni su digli vik i dreku, da im se mora struja pustiti.—

Nije svrsishodno da se jedna pukovnija dugo drži u jednom malom mjestu ograđenom žicom, kao u toru, jer su se vojnici suviše udomaćili, postali nepokretni i samo mislili na svoj privatni život.—

Po mome mišljenju da i samo utvrđenje i postavljenje bodljikave žice oko Teslića nije izvedeno po pravilima i propisima o utvrđivanju, već je trebalo postaviti uporišta, a ne ograditi grad sa jednom žicom. To je moglo, ali u najužoj obrani. Žica je bila stara i suho vrijeme, te struja slaba, a što sam i osobno konstatirao na sebi.—

Jako je na vojnike uticalo rušenje pruge Doboj — Vrela, napad na Tešanj,¹⁸ nedobijanje nikakove pomoći niti u ljudstvu niti u tvorivu a niti u zrakoplovstvu. Jedan jedini put je došao samo jedan zrakoplov i bacio nekoliko hiljada naboja, njemačkog porijekla, koji su bili neupotrebljivi. Veze nije bilo nikakove, osim krugovalne, za koje sam tražio suhe anodne baterije da mi se spuste zrakoplovom, ali ni to nije dobiveno. Odugovlačenjem poduzimanja akcije iz Doboja ili koje druge strane, kao i dobijanje pomoći partizanske jake snage prikupljale se i sve jače stezale obruč oko Teslića, što je na vojnike jako djelovalo. Sam partizanski zapovjednik izjavio mi je, da

¹⁸ Bliže o tome vidi knj. 27, dok. br. 156 i 179.

nisu imali namjeru da napadnu na Teslić, već na Doboj i eventualne pomoći Doboju od strane 6. lov. pukovnije. Ali kada su vidili i izmjenili namjeru napada na Doboj, onda su rješili napad na Teslić a što su ga i izvršili. Rečeno im je, da ako ne padne Teslić u toku jednog dana, da u roku od 10 dana likvidiraju sa istim uz pripomoć avijacije.—

Raspoloženje građanstva, kako prije akcije tako i za vrijeme akcije bilo je prema 6. l.p. vrlo dobro i ne mogu griješiti da je građanstvo imalo udjela u napadu na Teslić ili izdaju, a iz toga zaključujem, jer su preko polovine častnika posakrivali po svojim stanovima i domobrane i bili izloženi osudama partizana i proganjanju. Vojnicima se nosila hrana, davala se voda i sve ostale potrebštine. Sto su po ulazku partizana u Teslić, mnogi prešli k njima, to je sve iz bojazni, a ne iz dobre volje, osim pojedinaca.—

Streljanje je zaista izvršeno nad 17 domobrana i oko 10 građana i to domobrani za to, što se na poziv za predaju nisu odazvali, a građane su optuživali pojedini građani. Meni nije poznato koji su sve streljani.—

e) *jačina neprijatelja:*

U napadu na Teslić učestvovala su slijedeće partizanske snage i to: 11. srednjo-bosanska divizija u čijem su sastavu bile: V. Kozaračka, XII. Krajiška, XIV. Srednjo-bosanska i XVIII. Hrvatska brigada, te Tešanjско-teslički odred.—

Brojčano stanje: Svaka brigada brojala je 4 bataljona, a svaki bataljon 4 čete. Od Tešanjско-tesličkog odreda učestvovalo je samo 2 bataljona, slabija. Svaki bataljon je brojao 300 — 400 ljudi. Ukupno je bilo 4.800 ljudi,¹⁹ od kojih je bilo u pričuvi iza Križa 2 bataljona.—

Naoružanje: Pored velikog broja strojopuškaka i strojosa-mokresa. partizani pri napadu na Teslić i Rudnik imali su 12 težkih bacača, 2 brdska topa, zarobljena pri napadu na Derventu,²⁰ 3 protuoklopna PAK-a sa dovoljno streljiva. Napadom je rukovodio sam komandant 11. divizije Miloš Siljegović sa politkomesarom Blažom i zapovjednikom XII. Krajiške brigade majorom, a sad ppukovnikom Rankom Sipkom, koji je u borbama oko Teslića ranjen u desnu nogu ispod koljena.—

f) *vlastite snage:*

Od vlastitih snaga pri napadu na Teslić pukovnija je raspolagala sa ukupno 600 boraca i 100 milicionera, a od teškog

¹⁹ O snagama 11. NOU divizije i njihovom učešću u napadu na Teslić vidi knj. 27, dok. br. 2 i 26.

²⁰ Napad na Derventu izvršen je 27. juna 1944 (vidi knj. 26, dok. br. 94 i 102).

naoružanja 6 teških bacača, 1 protuoklopni top i 2 mala pješaka PITO-a i odgovarajući broj strojopušaka i pušaka,²¹ za koje nemam točnih podataka, jer sam bio svega kao zamjenik zapovjednika 10 dana. te nisam mogao ni da upoznam ri častnike, ni dočastnike, kao ni momčad.—

g) *neprijateljski gubici:*

Po izjavi samog komandanta pukovnika Siljegovića bili su veliki i ranjen je sam komandant XII. Krajiške brigade Ranko Šipka i optužen sam kod partizanskog suda radi toga što je posada dala jak otpor. Prema izjavi bolničarke, kada sam bio u Kulašima, imali su partizani oko 100 ranjenih i 30 mrtvih.

h) *vlastiti gubici u ljudstvu i tvorivu:*

Nepoznati su mi. jer sam u međuvremenu zarobljen, ali bit će oko 30 mrtvih i ranjenih, 17 streljano, zarobljeno oko 250. od kojih je mnogo pobjeglo i javilo se u svoju pukovnicu, a mnogi su pobjegli svojim kućama. Od častnika zarobljeno je 11 za koje znam. i od kojih su pobjegli samo ja.—

Od tvoriva izgubljeno je: 1 protuoklopni top iz kojega je izvađen zatvarač i narednik zbog toga streljan, 1 pješački top i 1 top PITO, 5 bacača, od kojih jedan uništen, 1 motocikl sa prikolicom, 2 bez prikolice, 1 fijaker, 57 konja, 1 krugovalna postaja jednovatna, a petovatna krugovalna postaja uništena. Od streljiva oko 1000 mina, ali nisu bile uporabive, buduć nisu imale osnovnog punjenja i upaljača. Razne municije bilo je oko 200.000, ali točan broj ne mogu znati. Ista nije mogla biti upotrebljena od strane partizana, jer su im puške englezke, dok međutim pukovnica je bila naoružana većinom puškama talijanskog porijekla, manliherovu municiju su pobacali. Brzoglase su ponieli, ali je središnjica uništena.—

Zapovjedničku šifru i sve spise u vezi sa istom osobno sam spalio u prisustvu npr. Svinjarevića. a isto tako i bataljionska. Pismohranu tajnu u velikoj brzini pobočnik²² nije uspio spaliti, te me je ista prilikom istrage u Kulašima teretila.—

NAPOMENA:

Potrebno je da se svaki častnik, dočastnik i vojnik točno presluša o svima okolnostima, a tek onda da se donese sud tko je krivac za pad Teslića,²³ kao i to pod kakovim sam okolnostima optuživan od strane partizana, a ne da se prepričava od pojedinih osoba, koje me uobće nisu ni vidile, da sam no-

²¹ O ustaško-domobranskim i njemačkim snagama u Teslicu vidi dok. br. 131.

²² Adutant

²³ Saslušanja starješina 6. lovačke pukovnije i 6. posadnog zdruga o padu Teslića nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 7/1—61, k. 60.

sio kokardu, da sam bio bičevan, da sam izdao Teslić, da sam zapovjednik mjesta u Prnjavoru i vozio se sa motorom i mnogo što šta. Naprotiv bio sam maltretiran, vezivan, a časticima i vojnicima u Kulašima kriomice sam kazao i upućivao da svaki nastoji da što prije pobjegne, kada mu se ukaže prilika, a što se vidi iz preslušanja pojedinih vojnika i mnogih vojnika, koj' su se već vratili.—

Razpored sati vidi se iz priložene skice.—

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

Djel. pješ. ppukovnik
(Ivčević)
Ivčević

BR. 140

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 8. AVGUSTA 1944. O DEJSTVU PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 221/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
8. VIII 1944 godine

I OBCI PREGLED:

Odbijeni su ponovni napadaji na Vrbovsko.

Uspješno se nastavlja podhvat u istočnoj Bosni i u Zagorju.

Daruvar ugrožen od jakih partizanskih snaga.

Manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva.

II PODRUČJA:

Bos. Petrovac—Drvar:

Opaža se jačanje partizanskih snaga u području Drvara i Bos. Petrovca.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/1, k. 41.

² Odnosi se na jedinice 4. NOU divizije i 16. krajiške brigade 39. NOU divizije. Opširnije o njima vidi dok. br. 28. 34 i 38.

Fojnica:

Noću 5/6. VIII prodrla je u Fojnicu jedna neprijateljska brigada", ali je protu-napadajem izbačena i u ogorčenoj borbi potisnuta prema zapadu.³

Istočna Bosna:

Podhvatne skupine usredotočeno nadiru u svrhu uništenja obkoljenog neprijatelja.

Podhvatne snage iz Cuništa (14 km s. i. Vareša) nadiru prema Olovu, a iz Klادنja prema jugu i jugoistoku.«

Jedna borbena skupina zauzela je Rakovu Nogu (20 km s. z. Sokolca), druga borbena skupina u gonjenju jedne part. „divizije“⁵ zauzela je visove j. j. z. Olova.

Borbena skupina, koja iz Han Pijeska napreduje prema Vlasenici naišla je južno od Vlasenice na jak neprijateljski odpor.®

Jedna podhvatna skupina vodi borbu s neprijateljem istočno od Pogara (4 km s. Vareša).⁷

Gacko—Trebinje:

U nastavku podhvata, protjerane su partizanske skupine s visova istočno Trebinja uz 9 poginulih partizana. Cieni se da je još 30 partizana poginulo.⁸

Obćenito:

Doznaje se da je u borbama kod G. Vakufa 29. VII poginulo 7 domobrana i 9 je ranjeno (među kojima poručnik Altaler i poručnik Božičević). Zarobljen je satnik Josip Kampf, a nestalo je 25 domobrana od kojih je vjerojatno veći broj poginuo.⁹

³ Napad na to mjesto izvela je 9. krajiška brigada 10. NOU divizije (vid: dok. br. 50).

⁴ U napadu su učestvovali dijelovi 7. SS divizije „Princ Eugen“, 13. SS divizije „Handžar“, ustaško-domobranske jedinice i četnici. Namjera im je bila da spriječe prodor 12. korpusa NOVJ i 6. proleterske divizije „Nikola Tesla“ u Srbiju. Vidi dok. br. 126, objašnjenje 28.

⁵ Tada su jedinice 12. korpusa NOVJ i 6. proleterska divizija **bile** u pokretu ka Srbiji (vidi dok. br. 9. 21, 24. 72 i 127).

⁶ Borba je vođena protiv jedinica 27. NOU divizije (vidi dok. br. 102).

⁷ Vidi dok. br. 19 i 160.

⁸ U napadu su učestvovali dijelovi 7. SS divizije „Princ Eugen“ i 369. legionarske divizije („Vražje“) protiv 2. proleterske (dalmatinske) brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 135 i 138 u ovoj knjizi i tom III, knj. 8. dok. br. 353.

⁹ Napad na Gornji Vakuf je 27/28. jula 1944. izvela 7. brigada 10. NOU divizije i tom prilikom ga zauzela. Opširnije o tome vidi dok. br. 15 u ovoj knjizi i knj. 27. dok. br. 110, 135 i 177.

5. VIII naišao je jedan naš samovoz na minu kod Janjče (22 km s. Gospića). Poginuo je satnik Mesić, 2 vojničara su ranjena.

Na poluotoku Pelješcu partizani su napali njemačku obhodnju i ubili 3 vojnika.

Prigodom razvidanja kod Mlatova kod Drniša ubijena su 2 partizana, jedan je ranjen, a 3 englezka strojosamokresa su zaplijenjena.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich
(M. P.)

BR. 141

BOJNA RELACIJA ZAPOVJEDNIŠTVA 13. LOVAČKE PUKOVNIJE OD 8. AVGUSTA 1944. DOSTAVLJENA ZAPOVJEDNIŠTVU 4. LOVAČKOG ZDRUGA¹

13. LOVAČKA PUKOVNIJA

Op. Broj 368 tajno

U Bos. N-e, dne 8/VIII. 1944

Predmet: Bojna relacija za mjesec srpanj 1944. godine.

ZAPOVJEDNICTVU 4. LOVAČKOG ZDRUGA
Sastavak.

U spoju spisa Zapovjedništva III zbornog područja Glavnostožerni odjel Op. Br. 266/tajno od 9. VI. 1943. godine i spisa tog zapovjedništva Op. Br. 1953/tajno od 18. IX. 1942.² godine. dostavlja se bojna relacija za mjesec srpanj 1944. godine.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Vli, reg. br. 7/1—41, k. 60.

* Vjerovatno omaška. Treba: 1943.

14. srpnja 1944. godine

Rano u jutro upućena je 7. sat II. bojne u poduhvat u pravcu sela Kozarca, kojeg je organizirala 7. lovačka pukovnija iz Prijedora sa dielovima 3. gorskog zdruga.⁴

Kako ovaj poduhvat nije izvršen ova sat se je vratila istu večer u Bos. Novi.

15. srpnja 1944. godine

Kod uporišta Blagaj na željezničkoj pruzi na mjestu onesposobljenog stroja osiguravala su dva roja 5. sati pomenuti onesposobljeni stroj. Odmetnici su izvršili napad na osiguranje s namjerom, da podpuno unište stroj. Napad je odbijen uz podpomaganje teških bacača sa Blagaja.⁵

Vlastitih gubitaka nije bilo. Odmetnički gubitci nisu poznati.

Od 16. do 21. srpnja 1944. godine

Na položajima pukovnije nije se ništa osobito dogodilo.

21. srpnja 1944. godine

Na pruzi kod uporišta Rudice iz neopreznosti njemačkog strojovode naletio je vlak na podmetnutu minu usljed čega je bilo iskočenje. Eksplozija mine bila je u dielu pruge koja još nije bila razvidena a na kojem dielu je vlak bio zaustavljen.⁶

U toku prije podneva voden je podhvat „K” u pravcu sela Suhače, u jugoistočnom prostoru Bos. Novog sa zadatkom nasilnog razviđanja i istovremeno odkupa siena.

U poduhvatu učestvovala je kombinovana polubojna jačine 250 momaka pod zapovjedništvom nadsatnika Knihe.

Prostor i teren kroz koji se vršio poduhvat sastavljen je od niskih bregova naseljen, prekriven niskom šumom mjestimično vrlo gustom. Dalje prema istoku cjeli poduhvatni prostor prelazio je u dolinu Japre.

Ispred razvijene bojne kretali su se pripadnici samozaštitnog odreda „NOGO” u jačini od 75 momaka.*

Susreta sa jačim grupama odmetnika nije bilo.

Vlastitih gubitaka nije bilo. Odmetnički gubitci 1 mrtav.

Od 22. srpnja do 30. srpnja 1944. godine

Na položajima pukovnije nije se ništa osobito dogodilo. Vršena su razviđanja i osiguranja željezničke pruge.

⁴ Vidi dok. br. 136.

⁵ Tu akciju je izvela Diverzantska četa Gradiško-lijevčanskog NOP odreda. Vidi dok. br. 43 u ovoj knjizi i knj. 27, dok. br. 165.

⁶ Tu akciju je izvela Diverzantska četa Podgrmečkog NOP odreda. Vidi izvještaj štaba toga odreda od 3. avgusta 1944 (Arhiv VII, reg. br. 11/2, k. 769)

31. srpnja 1944. godine

U toku poslijepodneva sa izpaše konja na livadama preko rieke Une pobjegao je jedan domobran 14. sati i sa sobom poveo tri konja.

Vlastiti gubitci, odbjegao jedan domobran i tri konja.

ISKUSTVA:

Kako u toku mjeseca nije bilo poduhvata niti susreta sa jačim odmetničkim snagama pripadnici vlastitih jedinica nisu mogli izvući niti steći bilo kakovo borbeno iskustvo.

NEDOSTATCI:

Kroz cijeli mjesec srpanj sve jedinice ove pukovnije osjećale su isti nedostatak a to je neizobraženost ljudstva pri svakodnevnim razviđanjima pruge i pronalaženju nagaznih mina pod željezničku prugu. Ove nedostatke bilo je teško odklanjati U svojoj djelatnosti odmetnici su upotrebljavali sva moguća sredstva da se podmetnute mine što bolje prikriju.

Uporište Blagaj sa svojim položajem kao i utvrđenjem imade samo jednu svrhu s obzirom na položaj i raspored a to je vlastita odbrana, a niukom slučaju osiguranje pruge u koju svrhu je izgrađen. Udaljenost od pruge onemogućuje izravno osiguranje.

Nastambe na položajima kao i sami bunkereri ne odgovaraju u potpunosti za stanovanje ljudstva.

Nedostatak stambenih zgrada i stambenih bunkera zahtjeva još sada poduzimanje ozbiljnih mjera pred predstojećom zimom i skorim kišnim danima.

Zapovjednik ppukovnik
(Kolaković)
A. Kolaković^s

^s Aleksandar Kolaković Kolpakov

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 222/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA •
9. VIII 1944 g.

I OBCI PREGLED:

Odbijen napadaj na Daruvar i Vrbovec.
Veliki uspjeh u podhvatima na Ivanšćici pl. i na području Doboj—Teslić.
Uspješno se nastavlja podhvat u istočnoj Bosni.
Manji napadaji neprijateljskih zrakoplova na Petrovaradin, Mostar i želj. pruge.

II PODRUČJA:

Zepče—Teslić:

Prema završnom izvješću o podhvatima u području Zepče—Teslić u vremenu od 27. VII do 3. VIII palo je 234 partizana (izbrojeno), vjeruje se da ima još 150 poginulih, 180 je ranjeno, 78 zarobljeno i 31 je prebjegao. Plien: 1 p. o. top, 3 strojnice, 82 puške, veći broj raznog ručnog vatrenog oružja. 116 granata za bacače, 20000 puščanih naboja, 31 ručna granata. 7 kuhinjskih sanduka, 2 zdravstvena ormarića, 4 šatora, veća količina raznog pribora, odjevnih predmeta i opreme, te 30 konja.¹

Fojnica:

U borbama kod Fojnice i u samom mjestu 5. i 6. VIII poginuo je 21 partizan (izbrojeno), daljnjih 39 poginulih je ocijenjeno.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/1, k. 41.

² Napad je izveden protiv 6. proleterske divizije „Nikola Tesla“ i 11. NOU divizije s ciljem da im se onemogući prelaz preko rijeke Bosne iz srednje u istočnu Bosnu. Podaci o gubicima pomenutih jedinica su proizvoljno uvećani. Bliže o tome vidi dok. br. 8, 25 i 132 u ovoj knjizi i knj. 27. dok br. 109.

³ Pr, napadu na Fojnicu jedinice 10. NOU divizije imale su 18 poginulih, 18 ranjenih i 3 nestala brtrc'd-Tvldi'dAk.~br. SOM 140).

U usredotočenom podhvatu proti neprijatelju u području Sokolac—Olovo—Rakova Noga sjeverna borbeno skupina potiskuje neprijatelja prema jugu na crti 14 km j. z., 10 km. j. j. i. i 16 km. j. i. Kladnja.⁴

Kod Rakove Noge osujećen je prodor jakih part. snaga prema jugu. Kod Košutice (6 km s. i. Sokolca) jedna neprijateljska skupina uspjela je nakon težih borbi probiti se prema j. i. te se prikuplja kod Rakitnice (10 km s. z. Rogatice), s vjerojatnom namjerom prodiranja na jug.⁵

Jedna borbeno skupina napada neprijatelja na visovima 8 km j. z. Olova.

Stolac—Trebinje:

U nastavku podhvata jedna podhvatna skupina vodi borbu u području 18 km i. j. i. Stolac s jakim neprijateljskim snagama.*

Podhvatne skupine iz Trebinja napredovale su uzprkos neprijateljskog otpora do 3 km z. Viljuške⁷ (20 km i. Trebinja).⁸

Dogodaji na željezničkim prugama:

6. VIII u 0610 sati naletio je na minu oklopni vlak kod ž. p. Ostrožac (na pruzi Sarajevo—Dubrovnik). Izkliznula su 1 kola.⁹

6. VIII u 0600 sati na pruzi Gabela—Metković—Ploče odmetnici su napali jedan vlak strojničkom vatrom. Dvije osobe su ranjene.

8. VIII u 0845 sati između ž. p. Prača i Renovica (na pruzi Sarajevo—Višegrad) partizani su napali teretni vlak

⁴ Vidi dok. br. 140, objašnjenje br. 8.

⁵ Odnosi se na 12. korpus NOVJ i 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 36, 72 i 127).

⁶ Borba je vođena protiv 13. hercegovačke NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 33.

⁷ Pogrešno. Treba: Viluse.

⁸ Opširnije o tome vidi dok. br. 135. 138 i 145 u ovoj knjizi i tom III, knj. 8, dok. br. 353.

⁹ Prema izvještaju Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944. diverzantska grupa 17. brigade je 7. avgusta izvela akciju r.i voz kod željezničke stanice Zugiići, a o akciji kod Ostrošca se ništa ne kaže (Arhiv VII, reg. br. 45/3, k. 854).

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
(M. P.) Helbich

BR. 143

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 10. AVGUSTA 1944. O DEJSTVIMA PROTIV JEDINICA NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 223/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
10. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED.

Uspješno se nastavlja podhvat u istočnoj Bosni i Hercegovini.

Ponovni napadaj neprijateljskih zrakoplova na Bos. Brod i manji napadaji na željezničke objekte i preselice.

II PODRUČJA:

Istočna Bosna:

Uspješno se nastavlja podhvat u području Rogatica—Sokolac—Kladanj.

¹⁰ Napad na voz izvele su jedinice 12. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 127).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/1, k. 41.

Podhvatne snage vode borbu s jačim partizanskim djelovima, koji iz Rogatice (10 km s. z. Rogatice) prodiru prema jugu. Djelovi neprijateljskih snaga uspjeli su prijeći crtu Sokolac—Rogatica i želj. prugu između Prače i Renovice porušivši želj. prugu.²

Progon je u toku.

Stolac—Trebinje:

U nastavku podhvata jedna borbena skupina zaposjela je postave na Treštenići (9 km j. i. Stolca) unatoč jakom neprijateljskog odpora.³

Druga podhvatna skupina zauzela je Viluse (20 km i. Trebinja) i nastavlja dalje nadiranje u područje s. i. i j. i. Vilusa u Crnu Goru.⁴

Djelat, nepr. zrakopl.:

3. VIII četiri neprijateljska lovca napala su strojničkom vatrom uporišta Skočaj i Nebljusi na cesti Bihać—D. Lapac i ranili 2 građanske osobe.

4. VIII četiri neprijateljska zrakoplova napali su 2 vlaka kod Reljeva (na pruzi Sarajevo—Zenica) i ranili 4 osobe.

7. VIII bacili su neprijateljski zrakoplovi 3 bombe na Kamenicu kod Petrovaradina bez učinka.

7. VIII zarobljena su 2 člana posade srušenog neprijateljskog zrakoplova kod Ogulina, dok su ostali prebjegli partizanima.

9. VIII oko 1220 sati 27 neprijateljskih zrakoplova ponovno su bombardirali Bos. Brod. Bačeno je oko 100 bombi od 230 kgr. Ima štete na željezničkim postrojenjima, cestama i u rafineriji -Standard". Ljudskih žrtava nema.

9. VIII napali su neprijateljski zrakoplovi strojničkom vatrom putnički vlak u ž. p. Zivaja (na pruzi Zagreb—Novska), i teretni vlak u ž. p. Dragalić (na pruzi Novska—Brod). Oštećena su 2 stroja, 2 domobrana i 1 putnik su poginuli, a B osoba je ranjeno.

Obćenito:

Prilikom razviđanja kod Netretića ubijena su 3 partizana, zaplijenjena 1 puška i 1 nosila.

² Riječ je o 12. korpusu i 6. proleterskoj diviziji „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 36, 44, 72 i 127).

³ Na tom prostoru tada je djelovao Južnohercegovački NOP odred. Bliže o tome vidi dok. br. 42.

⁴ Na tom području tada su djelovali dijelovi 7. SS divizije „Princ Eugen“ i njemačke 369. legionarske divizije „Vražje“ (vidi dok. br. 135, 138 i 145).

Naknadno je javljeno da je prilikom odbijanja neprijateljskog napadaja na Bos. Petrovac 2. VIII palo 11 partizana, dok se čini da ih je još 90 poginulo. Vlastiti gubitci: 1 vojnik poginuo, 6 ranjeno i 1 nestao. Izgubljene su 2 strojopuške, 1 puška, 1 samokres i 2 dalekozora.⁵

Noću 5/6. VIII partizani su minirali cestu Skočaj—D. Lapac te se jedna mina rasprsnula u rukama partizana i razniela 6—8 partizana.⁶ Prilikom vađenja tih mina poginula su 2 njemačka izobrazitelja. Izvađeno je 100 mina.

Osobitosti:

9. VIII u 2315 sati ubijen je u Mostaru pred svojom kućom general Simić⁷ zapovjednik skupa oružanih snaga Hum—Dubrave. Pojedinosti nisu javljene.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik

(HELBICH)

Holbich

(M. P.)

⁵ O borbama kod Bosanskog Petrovca kao i o našim gubicima vidi dok. br. 28.

⁶ Prilikom eksplozije mine jedan partizan je poginuo i jedan je ranjen (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 70).

⁷ Franjo

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 224/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
11. VIII 1944 god.

I OBCI PREGLED:

Odbijen je napadaj na želj. postaji Rajić i uporišta j. i. Zagreba.²

Veliki uspjeh u podhvatima kod Vrbovskog i u istočnoj Bosni.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici. Oslobođen Bunić i Udbina.

Brojni manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Šibenik, Caprag. Gruž i želj. uređaje.

II PODRUČJA:

Iztočna Bosna:

U progonu neprijateljskih dielova, koji uzmiču prema jugu u područje južno od Prače i Renovice. naše i njemačke podhvatne skupine lome neprijatelja neprestanim napadajima. nanoseći mu teške gubitke.

Iztaknuti neprijateljski dielovi dostigli su u svom bjehu na jug područje Jabuke (15 km s. z. Foče).³

Zaposjednuti su zaporni postavi na r. Drini kod Gorazda i Ustikoline radi spriječavanja bjeha progonjenog neprijatelja.

Druge borbene skupine čiste područje Sokolac—Han Pijesak i Vlasenica—Kladanj od zaostalih partizana.

Neprijateljski gubitci: nađeno 64 poginula, ocienjeno daljih 85 poginulih. 6 je zarobljeno i 38 partizana prebjeglo je našim postrojbama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/1, k. 41.

² Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 117.

³ Odnosi se na 12. korpus NOVJ i 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“. Opširnije o tome vidi dok. br. 36, 40, 44 i 127.

10. VIII na pruzi Sarajevo—Mostar između ž. p. Kojic i Lisičići naišao je na minu oklopni vlak. Oštećena su 2 kola. Dva domobrana su poginula.⁴

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

⁴ Tu akciju je izvela diverzantska grupa 17. brigade 10. NOU divizije (vidi izvještaj štaba ove divizije od 14. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 45/3, k. 854).

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA 9. POSADNOG ZDRUGA
OD 12. AVGUSTA 1944. ZAPOVJEDNIŠTVU 3. ZBORNOG
PODRUČJA O SITUACIJI NA PROSTORU LASTVA—VI-
LUSE¹

ZAPOVJEDNICTVO
9. POSADNOG ZDRUGA
ZAPOVJEDNI SKUP

Op. Br. 324/tajno
U Dubrovniku, dne 12. VIII. 1944. god.

Predmet: Dnevno izvješće broj 118.

— ZAPOVJEDNICTVU III ZBORNOG PODRUČJA (GLST)
— ZAPOVJEDNICTVU SKUPINE ORUŽANIH SNAGA HUM
—DUBRAVA.—
— ZAPOVJEDNICTVU OBALNOG ODSJEKA NERETVA.—

STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA
TOKOM 12. KOLOVOZA 1944. GOD.

1.— Nakon napredovanja od Vilusa u pravcu istoka djelovi 369. Gr. Rgt. (hrv.) naišli su na jak odpor partizana, pa su se povukli na k. 1078 (3 km s. z. od Vilusa) dok su se četnici opljačkavši s. Viluse razišli.¹

Noću 9. na 10. kolovoza o.g. Niemci su na pomenutoj koti bili obkoljeni od dvije partizanske brigade i napadnuti. Nakon žestoke borbe prsa u prsa povukli su se skoro u neredu u Lastvu (11 km i. od Trebinja) gonjeni od partizana, koji se sada nalaze iznad Lastve.² Niemci su imali znatnih gubitaka, ali točan broj za sada nije poznat, jer se svi vojnici još nису prikupili. Prema podacima dobivenim od učesnika u borbi do sada je bilo oko 60 što teže što lakše ranjenih. Mnogi su dobili ozliede prilikom povlačenja po kamenjarima.

Dvije bojne SS-trupa probile su se od Vilusa u pravcu Nikšića, ali se za njih sada ništa ne zna.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5/3, k. 111.

² O četničkim snagama na tom prostoru vidi knj. 27, dok. br. 158 i 159.

³ Borba je vođena sa jedinicama 2. proleterske (dalmatinske) brigade. Opširnije o tome vidi tom III. knj. 8, dok. br. 353.

⁴ Riječ je o 3. bataljonu 13. puka 7. SS divizije „Princ Eugen“ i 1. bataljonu 369. puka 369. legionarske divizije „Vražje“. Prema dnevnom izvještaju Komande Grupe armija „F“ od 9. avgusta 1944, pomenuti bataljoni su tada dejstvovali pravcem Viluse — Nikšić. A u izvještaju iste Komande od 10. avgusta se kaže da je toga dana 3. bataljon 13. puka stigao u Nikšić (Arhiv VII. mikrofilm reg. br. NAV—N—T—311, film 192/413 — 418 i 432 i 435).

Opaska: dodatak k dnevnom izvješću ne dostavlja se pošto nema novih podataka.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK
(M. P.) (ZUECH)
Zuech

BR. 146

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 13. AVGUSTA 1944. O DEJSTVIMA PROTIV JEDINICA NOVJ NA PODRUČJU JAJCA U ISTOCNOJ BOSNI

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 226/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
13. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED:

Napadaj na Laduč (kod Savskog Marofa).

Veliki uspjeh u progonu neprijatelja u izt. Bosni.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici. Oslobođeno je s. Debelo Brdo na Krbavskom Polju, te Bosiljevo kod Ogulina.²

Manji napadaj nepr. zrakoplova na Imotski i želj. uređaje.

II PODRUČJA:

Jajce:

Radi preustrojstva borbenih skupina za podhvat u području Jajca i Varcar Vakufa,³ povučena je posada Varcar Vakufa u Jajce.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII reg. br. 13/1, k. 41.

² O tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 67 i 118.

³ Riječ je o Mrkonjić-Gradu, kome su ustaše bile promijenile naziv.

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata odbijeni su svi pokušaji dielova jednog partizanskog „korpusa“ da se iz područja 6 km s. z. Foče probije u smjeru juga.⁵

Jedna podhvatna skupina vodi borbu s neprijateljem kod Srbotine (10 km s. z. Foče). Druga borbena skupina drži zaporne postave od Goražde do Foče, dok treća borbena skupina progoni neprijatelja sa sjevera iz područja Jabuke.⁶

Neprijateljski gubitci: 118 poginulih izbrojeno (5 „oficira“), daljnjih 148 poginulih ocijenjeno, 2 zarobljena.⁷

⁴ Na tom prostoru tada je djelovala 13. krajiška brigada (vidi dok. br. 48).

⁵ Odnosi se na 12. korpus NOVJ. Opširnije o njegovom dejstvu vidi dok. br. 44, 52 i 127.

¹¹ Prema dnevnim izvještajima Grupe armije „F“ od 1. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. i 17. avgusta 1944 (vidi Arhiv VII. mikrofilm NAV—N—T—311. reg. br. F—192/407—409. 413—418. 432—435. 455—458. 480—483. 517—521. 529—533. 543—547. 591—596 i 621—625) jedinice 7. SS divizije „Princ Eugen“ (7. SS izviđački bataljon. 1. i 2. bataljon 13. SS puka. 3. bataljon 14. SS puka. jedan mješoviti bataljon divizije i dijelovi 7. SS pionirskog bataljona) preduzele su 8. i 9. avgusta napad „Hakflajš“ (Hackfleisch) iz rejon Rogatice protiv jedinica 12. korpusa NOVJ i 6. proleterske divizije, s ciljem da im spriječe prodor prema Srbiji i Crnoj Gori (o tome vidi i dok. br. 126, objašnjenje 38). Iz Rogatice, preko s. Renovice, ka Prači je tada nadirao 7. SS izviđački bataljon i 1. bataljon 13. SS puka, a 2. bataljon 13. SS puka, 3. bataljon 14. SS puka i mješoviti bataljon su preko Goražda produžili za Ustikolinu i Foču (dio ovih snaga je ostao u Goraždu). U Goražde je tada, iz rejon Višegrada, stigla 1. motorizovana četa 7. SS pionirskog bataljona (vidi ratni dnevnik ovog bataljona — Kriegstagebuch Nr. 2. 7. SS Pi. Bit. — za period od 4. avgusta 1944. do 13. aprila 1945. u Arhivu VII. mikrofilm NAV—N—T—reg. br. F/3786799), a u Jabuci (5 km sjeverno od Goražda) tih dana se nalazilo komandno mjesto 7. SS divizije.

Pomenute njemačke jedinice su od Prače vršile snažan pritisak na jedinice 12. korpusa NOVJ i 6. proletersku diviziju, a potom su prodrle u s. Dobro Polje i ka Kalinoviku, gdje su se spojile sa njemačkim snagama iz Ustikoline, s namjerom da spriječe dalji prodor naših jedinica na jug (o tome vidi i dok. br. 40 i 44). Ali ova namjera komande 7. SS divizije nije uspjela, pa su na prostoru s. Budanj — r. Sutjeska, od 14. do 17. avgusta, izbile žestoke borbe, a naročito protiv jedinica 12. korpusa NOVJ.

⁷ Riječ je o gubicima 12. korpusa NOVJ i 6. proleterske divizije „Nikola Tesla“. Međutim, oni su znatno preuveličani. O gubicima 6. proleterske divizije vidi dok. br. 72 u ovoj knjizi, a o gubicima 12. korpusa vidi liste i spiskove poginulih i ranjenih boraca i rukovodilaca jedinica ovog korpusa (Arhiv VII. k. RP—21. 22. 23. 48. 49 i 50).

Djelat, nepr. zrakop.:

11. VIII neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom želj. postaju Modrinje na pruzi Doboj—Sarajevo. Onesposobljena su 2 stroja. Istog dana napali su želj. postaju Dolac kod Travnika, gdje su onesposobili 3 stroja.

11. VIII neprijateljski zrakoplovi bacili su 4 bombe na Imotski. Razorene su 2 kuće. 2 vojnika, 1 oružnik i 7 građanskih osoba poginulo. 22 građanske osobe su ranjene.

Obćenito:

Naknadno je javljeno da je 8. VIII kod Prače poginulo 7 ustaša i 1 častnik, a 12 ustaša je ranjeno u borbi s neprijateljem koji je na tom mjestu prelazio želj. prugu."

Događaji na željezničkim prugama:

11. VIII u 1820 sati na pruzi Bos. Novi—Bihać između ž. p. Rudice i Blatna naletio je na minu teretni vlak. Izkliznulo je 6 kola i jedna su prevrnuti. Poginuo 1, ranjeno 5 vojnika.¹⁰

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBIGH)
Helbich

(M. P.)

⁸ Na tom području su tada djelovale snage 27. i 38. NOU divizije. Bliže o njihovim gubicima vidi dok. br. 102 i 104.

⁹ Željezničku prugu kod Prače prešla je 6. proleterska divizije (vidi dok. br. 72).

¹⁰ Na tom dijelu željezničke pruge tada su djelovali diverzanti Podgrmečkog NOP odreda (vidi izvještaj štaba ovog odreda od 3. septembra 1944. u Arhivu VII, reg. br. 12'6, k. 1630) i dijelovi 2 diverzantskog bataljona NOVJ (tom V, knj. 31, dok. br. 72).

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 14. AVGUSTA 1944. O DEJSTVIMA PROTIV JEDINICA NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 227/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
14. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED:

Odbijen napadaj na uporište Lomnica.
Dolazkom Kozaka u područje Daruvara znatno se poboljšalo stanje u tom području.
Veliki uspjeh u podhvat u iztočnoj Bosni.
Uspješno se nastavljaju podhvati u Lici i u Hercegovini.
Manji napadaji nepr. lovaca na Drniš i želj. postrojenja.

II PODRUČJA:

Jajce—Bugojno:

Područje sjeverozapadno Jajca² i područje oko Bugojna zaposjednuto je od neprijatelja. Bugojno je ugroženo.

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata proti dielovima jednog part. „korpusa“ sjeverozapadno od Foče neprijatelj je odbačen s područja 10—12 km s. z. Foče prema zapadu na Dobro Polje (11 km s.s. i. Kalinovika). gdje naše podhvatne skupine napadaju neprijatelja.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 14/1, k. 41.

² Na tom prostoru je tada djelovala 13. krajiška brigada (vidi izvještaj Štaba 39 NOU divizije od 6. septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 29/2, k. 1265).

³ Prema Dobrom Polju je tada otišla 6. proleterska divizija „Nikola Tesla“, a 12. korpus NOVJ je produžio pokret ka Zelengori i r. Sutješci (vidi dok br. 52, 72, 127 i 148).

Neprijateljski gubitci: 131 poginuo izbrojeno, daljnjih 275 poginulih ocijenjeno, 3 zarobljena i 8 part. prebjeglo našim postrojbama.⁴

Dalje na sjeveru naše i njemačke borbene skupine u području sjeverozapadno Tuzle napreduju prema j. z. potiskujući neprijatelja,⁵ dok se druge borbene postrojbe preustrojavaju u području 10 km j. Tuzle radi produženja podhvata."

Hercegovina:

Jedna borbena skupina odbila je više noćnih napadaja neprijatelja u području Bileća. Cieni se da je 25 part. poginulo.⁷

Djelat, nepr. zrakopl.:

9. VIII neprijateljski zrakoplovi bacili su 4 bombe na Drniš. Poginula 1 osoba. 1 je ranjena. Šteta je neznatna.

12. VIII u 1715 sati neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom i bacili 4 bombe na teretni vlak kod Ilijaša (6 km j. i. Visokog). Jedan bunker i 2 vagona oštećeni, 1 željezničar poginuo. 2 domobrana, 1 Niemac i 2 putnika ranjeni.

⁴ Podaci o gubicima naših jedinica su preuveličani.

⁵ Odnosi se na 11. NOU diviziju (vidi dok. br. 4 i 128).

⁶ Prema dnevnim izvještajima Grupe armija „F“ od 1. 9. 10, 11, 12, 14. 15. i 18. avgusta 1944 (Arhiv VII. mikrofilm NAV—N—T—311, reg. br. F—192/407—409, 413—418. 432—435. 455—458. 480—483, 517—521 i 621—625) 13. SS legionarska divizija „Handžar“ je početkom avgusta preduzela napad protiv jedinica 12. korpusa NOVJ i 6. proleterske divizije na prostoru Kladanj — Sokolac i sve do 9. avgusta. u sadejstvu sa jedinicama 7. SS divizije (vidi dok. br. 72, 127 i 146). vodila borbu protiv njih. a potom su njeni pukovi nastavili borbu protiv jedinica 3. korpusa NOVJ. i to: 27. SS na sektoru Vlasenica — Sekovići a 28. SS (bez 2. bataljona) na sektoru Olovo — Sokolac — Han-Pijesak (vidi dok. br. 16, 82, 102 i 104). Zatim je 12. avgusta 27. SS puk (bez 1. bataljona) prebačen na sektor s. Zivinice — Tuzla sa zadatkom da spriječi dalji prodor 11. NOU divizije u istočnu Bosnu i njeno spajanje sa jedinicama 3. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 46. 51 i 128). dok je 28. SS puk nastavio dejstvo na prostoriji Vlasenica — Han-Pijesak — Kladanj.

⁷ Na sektoru Bileće tada je dejstvovala 10. hercegovačka NOU brigada. Bliže o tome. kao i o njenim gubicima, vidi dok. br. 32 i 63.

Dogodaji na želj. prugama:

10. VIII minirana je pruga između ž. p. Dobošnica i Miričina na pruzi Dobož—Tuzla.

13. VIII popravljena je pruga između ž. p. Leskovac i Horvati na pruzi Zagreb—Karlovac i predana prometu.

Istog dana popravljena je pruga između ž. p. Rudica i Blatna na pruzi Bos. Novi—Bihać.

ZA POGLAVNIKA 1 ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožemog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožemi pukovnik
(HELBICH)
(M. P.) Helbich

BR. 148

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 15. AVGUSTA 1944. O DEJSTVIMA PROTIV JEDINICA NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI I NA PODRUČJU KONJICA¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 228/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
15. VIII 1944 god.

I OBCI PREGLED:

Žestoke borbe sjeverno Kostajnice.

Nastavlja se progon neprijatelja u izt. Bosni.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici.

Manji napadaji nepr. zrakoplova na Teslić. manastir Humac (kraj Ljubuškog) i Sv. Juraj (kraj Splita) te na vlak na pruzi Varaždin—Zaprešić.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15/1. k. 41.

II PODRUČJA:

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata u području Kalinovik—Foča uspjelo je dielovima jednog partizanskog „korpusa“ probiti se noću na jug preko Vrbniče (15 km j. z. Foče)² uz pomoć dielova jednog drugog partizanskog „korpusa“, koji je s iztoka izvršio pritisak na bok podhvatnih postrojbi na Drini 3 km i. Foče.³ Jedna part. „divizija“⁴ s povozom „korpusa“ odbačena je prema sjeveru u područje 7 km j. z. Dobrog Polja. U toku su žestoke borbe.

U području Sokolca razpršene su manje nepr. snage.⁵

Konjic:

10. VIII izviđački odjel jednog gorskog zdruga“ odbacio je skupinu partizana u području 3 km s. Ostrožca prema sjeveru.⁷ Vlastitih gubitaka nije bilo.

Djelat, vlast, zrakopl.:

14. VIII naše je zrakoplovstvo vršilo prienos tvoriva i vojničkih osoba.

Djelat, nepr. zrakopl.:

5. i 7. VIII četiri neprijateljska lovca napala su strojničkom vatrom i bombama dva puta manastir Humac (kraj Ljubuškog). Ima štete i žrtava.

11. VIII u 1025 sati nepr. lovci napali su strojničkom vatrom putnički i teretni vlak u želj. postaji Modrinje na pruzi Lašva—Sarajevo. Oštetili su 1 stroj i nekoliko vagona. 6 putnika je poginulo i 17 je ranjeno.

12. VIII u 1750 sati dva nepr. zrakoplova napali su teretni vlak kod ž. p. Ilijaš i želj. postaju Lašva u 1038 sati

² Odnosi se na 12. korpus NOVJ (vidi dok. br. 52 i 127).

³ Riječ je o 1. proleterskom korpusu. On je tada uputio dva bataljona u rejon Foče radi prihvata jedinica 12. korpusa NOVJ i 6. proleterske divizije „Nikola Tesla“ prilikom prelaska preko rijeke Drine. Opširnije o tome vidi dok. br. 52.

⁴ Odnosi se na 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 72).

⁵ Redakcija nije mogla da ustanovi o kojim se snagama radi.

⁶ Taj odjel je pripadao 2. gorskom zdrugu. Vidi njegovu relaciju od 29. novembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 8/2—6. k. 57).

⁷ Prema izvještaju Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 45/3, k. 854) na tom prostoru je tada dejstvovala 17. brigada ove divizije. Ona je tom prilikom pomenuti odjel odbacila u Ostrožac, nanijevši mu gubitke od 3 mrtva i 4 ranjena domobrana.

na pruzi Zenica—Sarajevo. Oštećena su poštanska kola. Poginuo jedan putnik, 1 je ranjen.

12. VIII oko 1130 sati dva nepr. zrakoplova napala su bombama Teslić. Ima gubitaka kod pučanstva. Jedan domobran je ranjen.

13. VIII šest neprijateljskih zrakoplova oko 0400 sati napali su bombama tvornicu u Sv. Jurju (kraj Splita), bez učinka, jer su bombe pale u more.

14. VIII u 0730 sati tri neprijateljska zrakoplova napala su u niskom lietu osobni vlak kod ž. p. Luka (na pruzi Varaždin—Zagreb). Tri putnika i 1 željezničar poginuli, 4 putnika i 2 željezničara ranjeni. Stroj je onesposobljen.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 229/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
16. VIII 1944 godine.

I OBICI PREGLED:

Borbe u području Daruvara, kod Našica. Drniša i u Lici.²

Uspješno se nastavlja progon i uništavanje neprijatelja u istočnoj Bosni.

Veliki uspjeh u podhvatima u Srijemu.³

Manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Dubrovnik. Tuzlu, Kalinovik, Jablanac i Novi (Vinodol), te želj. postaje Kukunjevac i Banovu Jarugu.

II PODRUČJA:

Jajce:

U području oko Jajca zapažene su jače neprijateljske snage, koje se utvrđuju.⁴

Istočna Bosna:

Nastavlja se progon dijelova jednog part. „korpusa“ koji se sada nalazi na ušću r. Sutjeske (15 km i. Foče).⁵ Jedna divizija tog „korpusa“ odsječena je u području zapadno i sjeverozapadno Kalinovika. gdje su u toku borbe za njeno uništenje.⁸

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 16/1, k. 41.

² Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31. dok. br. 71 i 122.

³ Bliže o dejstvima u Sremu vidi tom I. knj. 17.

⁴ Na tom prostoru su tada dejstvovali 13. krajiška NOU brigada i Mrkonjički NOP odred (vidi Arhiv VII. reg. br. 29/2. k. 1265: izvještaj Štaba 39. NOU divizije od 6. septembra 1944).

⁵ Odnosi se na 12. korpus NOVJ (vidi dok. br. 127).

Riječ je o 6. proleterskoj diviziji „Nikola Tesla“. Opširnije o njenom dejstvu vidi dok. br. 72.

Dalje na sjeveru u području 15 km j. z. Zivinice 12. VIII pretrpila je gubitke jedna part. „divizija“, koja se nastoji probiti prema jugoistoku. 66 partizana je poginulo. Nastavlja se usredotočeni napadaj na tu „diviziju“.

U području j. Vlasenice bio je manji sukob s neprijateljem.⁸

Naknadno se doznaje da su u borbama 10. VIII kod Sokolca poginula 32 partizana, a 17 ih je zarobljeno.⁹

Djelat, vlast, zrakopl.:

14. VIII naše je zrakoplovstvo izvršilo izviđanje nepr. uzletišta kod Vrginmosta, Cemernica—Gajevi, Topusko, Skela Polje, Katinovac i Vel. Kladuša. Sva su ova uzletišta sposobna za slietanje zrakoplova. Uzletišta Cemernica—Gajevi te kod Vel. Kladuše napadnuti su bombama i strojničkom vatrom, jer su na njima opaženi tragovi neprijateljskih zrakoplova.

Osim toga izvršilo je izviđanje s. D. Miklouš izt. Čazme, s. Šimljana i Novog Sela j. i. Čazme, gdje su javljena part. postrojenja, krugovalna postaja i zapovjedništva. Nadalje su izvršena oružana izviđanja Glamočkog i Kupreškog Polja, gdje je strojničkom vatrom napadnuta jedna neprijateljska kolona.

Izvršena su izviđanja nepr. uzletišta kod Grabovnice i Samarice j. i. Čazme.

Obskrbljene su pojedine posade krugovalnom opremom.

15. VIII naše zrakoplovstvo je izviđalo javljena neprijateljska uzletišta kod G. Razljevi s. i. Gline, kod Skele [Polja] s. i. Topuskog. Vel. Kladuše, Otoke j. z. Topuskog i Jarange j. i. Gline.

Zemljišta kod Razljevi i Skela Polja nisu uređena za slietanje zrakoplova, ali bi se mogla upotrijebiti. Kod Jarange nije ništa opaženo. Kod Otoke opaženi su tragovi slietanja. Kod Vel. Kladuše izvršen je napad bombama na uzletišta.

Osim toga izvršilo je obskrbu. prienos ranjenika i vojničkih osoba, te bacanje promičbenih letaka u području Vukovara i r. Bosuta.

⁷ Odnosi se na 11. NOU diviziju. Podatak o njenim gubicima je netačan. Bliže o tome vidi dok. br. 51 i 123.

⁸ Na tom prostoru su tada dejstvovale jedinice 27. NOU divizije (vidi dok. br. 82 i 102).

⁹ Redakcija nije mogla da ustanovi koja je jedinica NOVJ tada vodila borbu kod Sokolca.

Djelat, nepr. zrakopl.:

Noću 13/14. VIII jedan neprijateljski zrakoplov sa crvenom zvijezdom napao je strojničkom vatrom želj. postaju Kukunjevac (kod Lipika).

14. VIII u 1830 sati 10 neprijateljskih zrakoplova napali su strojničkom vatrom i bombama Dubrovnik. Ima nešto štete. Jedan vojnik poginuo, 11 vojnika i 1 diete ranjeni.

Istog dana neprijateljski zrakoplovi bombardirali su Kalinovik bez učinka.

15. VIII četiri neprijateljska lovca napala su želj. postaju Banova Jaruga i zapalili 1 vagon-cisterna.

Istog dana 4 nepr. lovca-bombardera bombardovali su Tuzlu. Bombe su pale pored želj. postaje i samostana častnih sestara. Šteta je malena i žrtve neznatne.

Osobitosti:

Noću 14/15. VIII jača skupina partizana napala je nebranjeno selo Bačin kraj Bos. Dubice¹⁰. ..

Događaji na želj. prugama:

15. VIII u 0520 sati naletio je na minu vlak na pruzi Travnik—Lašva kod ž. p. Busovača. Stroj i 1 kola izklicnuli."

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

¹⁰ Napad na to mjesto izveo je 1. bataljon Kozarskog NOP odreda (vidi dok. br. 116).

¹¹ Tu akciju je izveo 2. bataljon 7. brigade 10. NOU divizije (vidi dok. br. 123).

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 230/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
17. VIII 1944 g.

I OBCI PREGLED:

Uspješno se nastavlja čišćenje područja oko Daruvara.¹
Zestoke borbe pri progonu neprijatelja u izt. Bosni,
u Lici te u području Karlovca.
Ponovna zvjerstva partizana nad ranjenim i zarobljenim domobranima.
Manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Senj i želj. postaju Novska.

II PODRUČJA:

Bos. Petrovac:

13. VIII jaka skupina partizana napala je domobransku obhodnju od 20 vojnika na cesti Bos. Petrovac — Bihac kod Doline (3 km s.z. Vrtoče). Nakon žestoke borbe poginuo je 1 dočastnik i 19 domobrana, od kojih su dočastnik i 9 domobrana prije toga živi izmrcvareni sjekirama i noževima.³ 2 su se domobrana sama ustrelila. Neprijateljski gubitci nisu poznati.

Istočna Bosna:

Nakon žestokih borbi i uz teške gubitke uspjelo je dielovima jednog part. „korpusa“ probiti se prema jugu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17/1, k. 41.

² O tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100, 102, 121 i 122.

³ Podatak o mrcvarenju domobrana je proizvoljan i tendenciozan. Namjera neprijatelja je da ovim zaplaši domobrane da se ne bi predavali, jer su zarobljeni domobrani — jedan veći broj — stupali u NOVJ. Opširnije o toj borbi koju je vodila 8. krajiška NOU brigada vidi u dok. br. 71.

Nastavlja se progon zaostale part. „divizije“ u području Kalinovika, koja je prešla cestu Kalinovik — Ulog u smjeru juga.⁵

Na sjeveru u području Puračić — Podgorje (16 km z. i 22 km j. z. Tuzla) nanieti su neprijatelju teški gubitci.⁶

15. VIII ušli su partizani u Vlasenicu.⁷

Opaža se prikupljanje neprijatelja u području Prnjavor (16 km j. i. Tuzle).

Hercegovina:

Odbijeni su napadaji neprijatelja na naše i njemačke borbene skupine u području Stolac — Gacko — Konjic.“

Djelat, vlast, zrakopl.:

Naše je zrakoplovstvo 16. VIII uspješno bombardiralo neprijateljsko uzletište Gejkovac (4 km s. Vel. Kladuše). Izviđanjem zemljišta kod s. Furjan i Sastavci (10 i 14 km j. i. Slunja) nisu opaženi nikakvi tragovi ni radovi na uređenju ovih uzletišta.

Izvršen je uspješan napadaj strojničkom vatrom i bombama na nepr. postave kod s. Kola, Božići i Malbašići (7 — 12 km j. z. Banje Luke).

Zatim je vršilo izviđanje oko Sanskog Mosta i kod Vinkovaca, gdje je bilo javljeno, da se srušio 1 nepr. zrakoplov. Srušeni zrakoplov je pronađen i odvučen od njemačkih postrojbi.

Iznad Fruške Gore bacani su promičbeni letci.

Dogodaji na želj. prugama:

Toga dana u 0540 sati naletio je na minu teretni vlak kod Dubrovnika. Stroj i službena kola izkočili, a žrtava nema.

⁴ Odnosi se na 12. korpus NOVJ (vidi dok. br. 127).

⁵ Riječ je o 6. proleterskoj diviziji „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 72).

⁶ Tuda je tada prošla 11. NOU divizija (vidi dok. br. 128).

⁷ Vlasenicu su još 10. avgusta 1944. zauzele jedinice 20. romanijske brigade 27. NOU divizije (vidi dok. br. 102).

⁸ Borba je vođena protiv 11. i 13. hercegovačke NOU brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 58 i 64.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI:

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

BR. 151

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORU-
ŽANIH SNAGA NDH OD 18. AVGUSTA 1944. O DEJSTVIMA
PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI⁹

VOJNIČKA TAJNA \

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 231/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
18. VIII 1944 god.

I OBCI PREGLED:

Podhvat u Lici uspješno završen:

Uspješno se nastavlja progon neprijatelja u izt. Bosni
i Hercegovini.

Brojni napadaji neprijateljskih zrakoplova na Du-
brovnik. Pag. Solin, Kistanje. Bos. Krupu. Novu Gradi-
šku i Gojilo, te želj. uređaje i prevozna sredstva.

Srušeno 5 neprijateljskih zrakoplova.

⁹ Na tom dijelu željezničke pruge tada su djelovali diverzanti
Podgrmečkog NOP odreda. Vidi izvještaj Štaba 4. NOU divizije od 9.
septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 9/1, k. 769 A).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br.
18/1, k. 41.

II PODRUČJA:

Bihać—D. Lapac:

U vremenu od 1. do 8. VIII partizani su izvršili nekoliko napadaja na preselice, postave i obhodnje na cesti Bihać — D. Lapac.² Partizani su pri tome pretrpili znatne gubitke, koji nisu uvek mogli biti ustanovljeni, jer su svoje mrtve i ranjene odveli. Vlastiti gubitci iznose: 4 domobrana i 2 Niemca poginuli, 11 domobrana i 9 Niemaca ranjeno. Ima gubitaka i štete na prijevoznim sredstvima.

Banja Luka:

U području 9 km j. j. z. Banje Luke protjerane su slabije neprijateljske skupine iz svojih postava.³

Istočna Bosna:

Dielovi progonjenog part. „korpusa“⁴ prešli su r. Pivu u j. i. smjeru kod Mratinje (26 km j. Foče). Kod Tjentišta (18 km j.j. z. Foče) nalazi se zaostala neprijateljska „divizija“;⁵ koja nastoji stići dielove „korpusa“. Podhvatne snage neprekidno gone neprijatelja i nanose mu teške gubitke.

Jugoistočno Višegrada u području Bijelog Brda vode se borbe s jednom part. „divizijom“, koja se nastoji probiti prema jugu.®

Hercegovina:

Jedna borbena skupina⁷ dostigla je zapadni rub Trnovice (8 km s. Bileća) napredujući preko Plane uz slab nepr. odpor.

Djelat, vlast, zrakopl.:

17. VIII naše je zrakoplovstvo uspješno bombardiralo s. Kulaši (13.5 km j. i. Prnjavora) gdje je javljena nepr. krugovalna postaja. Zatim je izvršilo oružano izviđanje kod Sanskog Mosta, gdje navodno nepr. zrakoplovi tovore meso i žito za prienos u Italiju, ali zbog magle nije ništa opaženo. Nadalje je obskrbilo strjeljivom posadu u Bjelo-

² Na toj komunikaciji tada su dejstvovala jedinice 4. NOU divizije (vidi knj. 27. dok. br. 131 i dok. br. 28 i 57 u ovoj knjizi).

³ Na tom prostoru tada je dejstvovala 15. krajiška brigada (vidi dok. br. 60 i 75).

⁴ Riječ je o 12. korpusu NOVJ (vidi dok. br. 127).

⁵ Odnosi se na 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 72).

⁶ Na tom prostoru je dejstvovala 37. NOU divizija (vidi tom I. knj. 16, dok. br. 236).

⁷ Tu borbenu skupinu su sačinjavali dijelovi njemačke 369. divizije „Vražje“ i četnici (vidi dok. br. 63).

Prilikom napadaja nepr. zrakoplova na Kistanje poginulo je 10 i ranjeno 14 vojnika, te izgubljeno nešto oružja i samovoza.

9. VIII pao je u more kraj Dubrovnika 1 nepr. zrakoplov.

14. VIII u 1845 sati 4 nepr. zrakoplova napali su Dubrovnik strojničkom vatrom i bacili 4 bombe. Oštećeno je nekoliko kuća. Tri građanske osobe i 15 vojnika je ranjeno.

15. VIII oko 1630 sati nepr. lovci-bombarderi napali su bombama i strojničkom vatrom Pag i potopili 2 motorna brodića.

Istog dana oborena su kod Senja 3 nepr. zrakoplova.

16. VIII četiri nepr. zrakoplova bombardovali su želj. postaju Bos. Krupa. Dva domobrana su poginula.

Istog dana oko 1000 sati 6 nepr. bombardera bacili su oko 30 bombi na želj. postaju Solin i „Shell“ kod Splita. Kolosjeci i 12 vagona je oštećeno. Žrtava nema.

16. VIII dva nepr. lovca napala su bombama teretni samovoz na cesti Sokolac — Romanija. Dvie osobe su poginule.

Istog dana bacili su nepr. zrakoplovi 3 bombe na želj. postaju Hum na pruzi Metković — Dubrovnik. Poginula su 2 domobrana, a nekoliko ih je ranjeno.

Dogodaji na želj. prugama:

16. VIII u 0645 sati na pruzi Lašva — Travnik između ž. p. Busovača i Vitez naletio je na minu mješoviti vlak. Stroj i 2 kola izkliznuli.⁸

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
(M P.) Helbich

⁸ Tu akciju su izveli dijelovi 2. bataljona 7. brigade 10. NOU divizije (vidi dok. br. 123).

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 233/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
20. VIII. 1944 god.

I OBCI PREGLED:

Žestoke borbe u Hercegovini, te oko Bjelovara i u području Daruvara.

Uspješno se nastavlja progon zaostalih neprijateljskih snaga u istočnoj Bosni.

Manji napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Konjic i šire područje Drniša.

Oboren je jedan neprijateljski zrakoplov.

II PODRUČJA:

Bihać—Bos. Petrovac:

Usljed jače napadačke djelatnosti odmetnika, sve se više pogoršava stanje na obokrbnoj cesti Bihać — Bos. Petrovac.²

Bileća—Trebinje:

Jedna podhvatna postrojba povukla se izpred nadmoćnih part. snaga iz područja Vilusa (20 km i. Trebinja) u područje Lastve (10 km i. Trebinja). Obostrani gubitci su osjetljivi.³ Vlastita pojačanja dostigla su Bileću.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20 1, k. 41.

² Na toj komunikaciji tada su djelovale jedinice 4. NOU divizije (vidi dok. br. 28, 57, 71 i 83).

³ Opširnije o tome vidi dok. br. 145 u ovoj knjizi i tom III, knj. 8, dok. br. 353.

⁴ O neprijateljskim snagama na sektoru Bileće vidi dok. br. 63 i 122.

Iztočna Bosna:

Zaostala 6. part. „divizija“ nastoji se iz doline r. Sutjeske probiti na jug i doći do dielove part. „korpusa“, koji se probio u Crnu Goru.⁷ Nađeno je 16 poginulih partizana. 4 su zarobljena. Zaplijenjeno je više pušaka, dojavnog tvoriva, jedno pomoćište, a jedno skladište strijeljiva je uništeno.

Na sjeveru podhvatne skupine usredotočeno nadiru u područje Šekovića. Zapadne skupine nalaze se već kod Akmačića i Javora (3 km j. z. i 2 km s. z. Šekovića). Druge skupine napreduju iz Papraće i Kladnja. Kod Zukića i Podgorja (20 km j. i. i 23 km j. z. Tuzle) progone neprijatelja dvie podhvatne skupine.⁸

18. VIII. napali su partizani Bratunac i Srebrenicu.⁹ Borbe još traju.

Djelat, nepr. zrakopl.:

9. VIII. dva nepr. lovca napala su šire područje Drniša. Poginula 1 i ranjena 1 osoba.

17. VIII. na putu Fojnica — Kiseljak 2 neprijateljska lovca napala su i oštetila 2 posebnička samovoza. Dvie osobe su poginule, 4 su ranjene.

18. VIII. u 11.30 sati 3 lovca-bombardera bacili su 6 manjih bombi na želj. postaju Konjic, oštetili željeznička postrojenja i 1 stroj.

Kod Šibenika oboren je 1 neprijateljski zrakoplov.

Obćenito:

Prigodom razviđanja i manjih djelatnosti kod Ivanić Grada, Križa i Livna poginulo je 7 partizana, zaplijenjene su 24 puške i 21 ručna bomba.

⁵ Na tom prostoru tada je dejstvovala 11. hercegovačka NOU brigada. Ali, kako se vidi iz njenog izvještaja, ona tada nije imala gubitaka. Vidi dok. br. 68.

⁸ Odnosi se na 6. proletersku diviziju „Nikola Tesla“ (vidi dok. br. 72).

⁷ Riječ je o 12. korpusu NOVJ. Opširnije o njemu vidi dok. br. 127.

⁸ O neprijateljskim snagama vidi dok. br. 126 (objašnjenje br. 38) i dok. br. 154.

⁹ Napad na ta mjesta su 17. avgusta 1944. izvele jedinice 27. NOU divizije (vidi dok. br. 82).

Prigodom odbijanja napadaja na posadu ž. p. Lipovljani noću 17/18. VIII. nađena su 3 poginula partizana (1 ..komandir čete"), zaplijenjen 1 engl, strojosamokres i 3 puške. Vlastiti gubitci 3 domobrana poginula, 3 ranjena i 7 nestalo.

Osobitosti:

15. VIII. oko 11.30 sati neprijateljski zrakoplovi napali su strojničkom vatrom samovoz generala Begića kod Jablanice. Samovoz je oštećen, žrtava nije bilo.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

VOJNIČKA. TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 234/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
21. VIII 1944 god.

I OBCI PREGLED:

U području Banje Luke srušena 2 nepr. zrakoplova.

II PODRUČJA:

Bos. Krupa:

Odbijeni su napadaji na uporišta kod Bos. Krupe i Oštrelja uz 9 poginulih i 1 zarobljenog partizana. Tri partizana su prebjegla našim postrojbama.²

Iztočna Bosna:

Srebrenica s okolicom pala je u ruke partizana.¹ Pojedinosti još nisu javljene.

Djelat, nepr. zrakopl.:

Kod Banje Luke oborena su i izgorila 18. VIII dva neprijateljska lovačka zrakoplova.

20. VIII u 1305 sati šest nepr. zrakoplova napalo je topničkom i strojničkom vatrom želj. postaju Nova Građiška. Zapaljena su 1 kola. a više ih je oštećeno. Ranjeno je 10 vojnika.

Obćenito:

Prigodom razviđanja kod Đurđevca i Bos. Novog palo je 5 partizana, ranjeno 16 i zaplijenjene 2 puške i 1 stroj-samokres. 2 domobrana su ranjena.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 21'1, k. 41.

² Napad na Oštrelj je 17. avgusta 1944. izvela 16. krajiška NOU brigada. Tom prilikom ona nije imala gubitaka (vidi dok. br. 70).

³ Riječ je o jedinicama 27. NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 82 i 103.

Na Dunavu sjeverno Vukovara motorni brod "-Prinz Eugen" i 2 teglenice s benzinom i sirovim uljem naišli su na mine i potonuli.

Događaji na želj. prugama:

17. VIII na pruzi Sarajevo—Mostar između ž. p. Blažuj i Hadžići naišao je na minu teretni vlak, a potom je napadnut puščanom vatrom. Stroj je izkliznuo, a 2 kola su izgorila.¹

20. VIII nepr. zrakoplov bacio je 1 bombu na želj. postaju Konjic. Oštećen 1 stroj i 1 skretnica.

20. VIII u 1240 sati na pruzi Sunja — Bos. Novi između ž. p. Dobrljin i Ravnice naišao je na minu mješoviti vlak. Dvoja kola su izkliznula, a pruga je oštećena.⁵

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Heibich

(M. P.)

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 23. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI'

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 236/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
23. VIII 1944 godine

I OBCI PREGLED:

Poboljšalo se stanje u području Daruvara.
Uspješno se nastavlja progon neprijatelja u iztočnoj Bosni i Lici.
Življa neprijateljska djelatnost u obalnom području Srušen 1 nepr. bombarder (a vjerojatno još 2).

II PODRUČJA:

Jajce:

Vlastite izvidnice došle su u dodir sa slabijim neprijateljem z. Jajca.¹ Osigurano je područje Jajce — D. Vakuf.

Bos. Grahovo:

Podhvatne snage odbacile su neprijatelja s visova sjeverno od Bos. Grahova i oslobodile s. Peći (8 km s. z. Bos. Grahova) pri čemu je poginulo 13 partizana, daljnjih 15 poginulih je ocienjeno. Zaplijenjeno je više pušaka, strjeljiva i nešto stoke.

Iztočna Bosna:

Dvie part. „divizije“ iz područja Srebrenice nadiru prema iztoku na r. Drinu i ugrožavaju Bratunac.³

Iz Bratunca upućene su 2 vlastite borbene skupine radi zaustavljanja neprijatelja.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 23'1, k. 41.

² Na tom prostoru je tada djelovao Mrkonjički NOP odred (vidi izvještaj Štaba 39. NOU divizije od 6. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 29/2, k. 1265).

³ Na tom području je tada djelovala samo 27. NOU divizija (vidi dok. br. 103).

⁴ Na tom dijelu pruge tada su djelovali diverzanti Visočko-fojničkog NOP odreda (vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 45/3, k. 854).

⁵ Redakcija nije mogla da ustanovi ko je postavio minu. Međutim, tada su na tom prostoru djelovale jedinice Kozarskog NOP odreda, i vjerovatno je to djelo njihovih diverzanata.

Odbijeni su manji nepr. napadaji na s. Rankovići i Dolac (6 i 2 km j. Travnika) bez vlastitih gubitaka.⁴

Hercegovina:

Naše podhvatne skupine odbacile su neprijatelja iz područja s. i. Bileća prema iztoku.⁵

Djelat, nepr. zrakopl.:

20. VIII oko 1200 sati 3 nepr. zrakoplova bacili su 5 bombi na želj. postaju Ustiprača. Šteta je neznatna. Tri osobe su poginule.

Istog dana napali su nepr. zrakoplovi oklopni vlak kraj Zenice. Oštećen je stroj i 1 kola. Ranjen je 1 ustaša.

20. VIII napali su nepr. zrakoplovi vlak kod Jablanice (16 km z. j. z. Konjica). Poginula su 2 putnika, a 6 je ranjeno.

22. VIII oko 1130 sati jugoistočno od Daruvara srušio se nepr. 4-motorni zrakoplov i izgorio. 11 Amerikanaca je izskočilo padobranima, od kojih je 6 uhvaćeno.

Obćenito:

Prilikom odbijanja napadaja partizana na Bratunac⁶ poginula su 3. ranjena 2 ustaše, a 10 ih je nestalo.

Osobitosti:

16. VIII partizani su kod Dragotinje na r. Sani ubili 3 domobrana i 1 ranili na kupanju.

Dogodaji na želj. prugama:

Noću 19. VIII napali su part. želj. postaju Mišić Han (16 km s. z. Banje Luke).⁷ Slaba posada se povukla,

⁴ Vjerovatno je riječ o Travničkom NOP odredu, jer je tada on djelovao na tom prostoru.

⁵ Riječ je o 10. hercegovačkoj brigadi. Kako se vidi iz njenog izvještaja od 4. septembra 1944. dijelovi njemačke 369. legionarske divizije („Vražje“) i četnici su 22. avgusta preduzeli napad protiv nje. Međutim, ona je uspjela da ih istog dana razbije i da se zadrži na dotadašnjim položajima (Arhiv VII. reg. br. 6'7, k. 1143 A).

⁶ Vidi dok. br. 82 i 103.

⁷ Napad na tu željezničku stanicu izveli su 2. i 4. bataljon 6. krajiške brigade (vidi izvještaj Štaba 4. NOU divizije od 9. septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 9/1. k. 769A).

a partizani su minirali prugu. 20. VIII postaja je opet povraćena. Dva domobrana poginula. 1 je ranjen.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)

Helbich

(M. P.)

BR. 155

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 25. AVGUSTA 1944. O DEJSTVI PROTIV JEDINICA NOVJ NA PODRUČJU PRIJEDORA. ISTOČNE BOSNE I HERCEGOVINE'

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 238/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
25. VIII 1944 godine

I OBCI PREGLED.

Veliki Zdenci i Grubišno Polje oslobođeni.-'

Nastavlja se progon neprijatelja u izt. Bosni i Hercegovini.

Borbe s izkrcanim neprijateljem na o. Braču.

Napadaj neprijateljskih zrakoplova na Vinkovce i manji napadaji na Sesevete, Tijesno i želj. postrojenja.

Oborena 3 neprijateljska zrakoplova.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25/1, k. 41.

² O borbama u Hrvatskoj vidi tom V, knj. 31.

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata u području Vlasenice jedna borbena skupina dostigla je područje Vlasenice s jugozapada. Druga borbena skupina progoni neprijatelja⁴ preko visa Buljin 819 (10 km z. Bratunca) prema zapadu. Još jedna borbena skupina nalazi se u području Slatine (11 km j. z. Bratunca).

Hercegovina:

Jedna borbena skupina napreduje prema sjeveru od Bileće svladajući jak neprijateljski odpor. te je zauzela vis 617 (7 km s. Bileća).⁵

Djelat, vlast, zrakopl.:

24. VIII naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano izviđanje okoline južno od Turbeta i Travnika. Nije ništa osobito opaženo.

Izvršilo je prijevoz vojničkih osoba te bacanje promičbenih letaka u području Jajca, Travnika i Zenice.

Djelat, nepr. zrakopl.:

21. VIII bombardirano je Tijesno bez učinka.

Kod s. Sirići s. z. Trnova nađen je 1 izgorjeli nepr. zrakoplov, koji je vjerojatno pogođen 21. VIII kod Sarajeva.

23. VIII pet nepr. zrakoplova bacilo je nekol'ko bombi na Lukač most kod Brđana i oštetilo ga.

21. VIII protuzrakoplovna obrana Sarajeva srušila je 1 težki neprijateljski bombarder, a njemački lovci oborili su drugi neprijateljski zrakoplov kod Virovitice.

³ Na prostoru Prijedor — Ljubija tada je dejstvovala 1t. krajiška NOU brigada. Vidi izvještaj Štaba 4. NOU divizije od 9. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 9/1, k. 769 A).

⁴ Odnosi se na 27. NOU diviziju. Opširnije o njenim dejstvima vidi dok. br. 103.

⁵ O tome vidi dok. br. 112.

Obćenito:

Prigodom odbijanja manjih part. napadaja kod Pakračke Poljane i Bos. Novog poginula su 2 domobrana, u 1 častnik i 4 domobrana su ranjeni. Partizanski gubitci su znatni ali nisu ustanovljeni.

Dogodaji na želj. prugama:

20. VIII na pruzi Sarajevo — Visoko kod Podlugova naletio je na rastavljenu prugu teretni vlak. Stroj i 2 kola su izkliznuli.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
(M. P.) Helbich

BR. 156

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 26. AVGUSTA 1944. O DEJSTVU PROTIV JEDINICA NOVJ U BOSNI I HERCEGOVINI¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 239/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
26. VIII 1944 godine.

I OBCI PREGLED:

Odbijen je napadaj na Jelah (podr. Teslića).

Tuheljske Toplice izpražnjene.

Uspješno se nastavlja podhvat u izt. Bosni i Hercegovini te u području Daruvara.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 26/1, k. 41.

II PODRUČJA:

Teslić:

Noću na 24. VIII odbijen je jak nepr. napadaj na uporište Jelah (10 km i. s. i. Teslića). Nađena su 3 poginula partizana, dok je broj poginulih vjerojatno veći. Iste noći part. su oštetili želj. prugu kod Jelaha u dužini od 700 metara.²

Konjic:

22. VIII napali su part. Ostrožac i Raštelicu (11 i 10 km z. s. z. Konjica). Napadaj na Ostrožac odbijen je, dok su partizani prodrli u Raštelicu i opljačkali mjesto.³

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata u području Vlasenice raspršeni su diovi jednog part. „korpusa”.⁴ Jedna borbena skupina odbacila je neprijatelja i dostigla područje zapadno i južno od Vlasenice i Zagrada. Druge dvije skupine stigle su u područje Lukići i Bukovica (12 i 17 km i. j. i. Vlasenice), a jedna borbena skupina nalazi se zapadno Nove Kasabe.

Gacko—Trebinje:

U nastavku podhvata jedna naša podhvatna skupina u napredovanju u smjeru sjevera preko Bileća zauzela je Garevu (10 km j. i. Gackog). Druga borbena skupina vod' borbu s jakim nepr. snagama u području Bileća.⁵

Neprijateljski gubitci: 11 poginulih izbrojeno, cieni se da je još daljnjih 38 partizana poginulo.

² Napad na Jelah i prugu izvršile su jedinice Srednjobosanske NOU divizije.

³ Ta mjesta je tada napadala 17. brigada 10. NOU divizije (vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 14. avgusta 1944 (Arhiv VII. reg. br. 45/3, k. 854).

⁴ Odnosi se na jedinice 27. NOU divizije 3. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 103).

⁵ Borba je vođena protiv 10. hercegovačke brigade. Bliže o tome vidi izvještaj njenog štaba od 4. septembra 1944 (Arhiv VII. reg. br. 6/7. k. 1143Aa).

Djelat, nepr. zrakopl.:

23. VIII srušena su kod Sinja 2 nepr. zrakoplova.
24. VIII četiri nepr. lovca bacili su nekoliko bombi kod Aleksin Hana južno Rame bez učinka.
Istog dana kod Sarajeva oboren je 1 nepr. zrakoplov.

25. VIII u 1200 sati 6 nepr. bombardera napalo je želj. postaju Bihać. Pogođena su oba kolodvora. Ima štete. Žrtava nema.

Djelat, vlast, zrakopl.:

25. VIII izvršilo je izviđanje javljenog nepr. uzletišta 20 km j. z. Srebrenice. Na tom području nema pogodnog zemljišta za uzletišta te nije ništa sumnjivog opaženo.
Osim toga izviđalo je s. Vučani kraj Čazme.

Obćenito:

Prilikom odbijanja manjih napadaja kod Sunje, Karlovca i Srebrenice poginulo je 8 partizana, dok su 4 ustaše poginula, 6 domobrana ranjeno i 1 nestao.

U borbi kod Otrovanca kraj Pitomače 22. VIII broj poginulih partizana povećao se na 12 (spoj dnev. izv. br. 238).

Na obskrbnoj cesti Gračac — Knin odbijeno je nekoliko napadaja partizana. Kod Sučevića (17 km i. j. i Gračaca) napali su partizani jednu samovoznu preselicu i zapalili 14 samovoza. Pojednosti nisu javljene.

Događaji na želj. prugama:

Kod Zuglića (3 km i. Rame) naletio je na minu teretni vlak. Stroj i 2 kola izskočili.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)
Hclbich

(M. P.)

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 29. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U ISTOČNOJ BOSNI I NA PODRUČJU GACKO—TREBINJE¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 242/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
29. VIII 1944 g.

I OBCI PREGLED:

Daruvar i Pakrac opet ugroženi.
Oslobodena Ravna Gora i Brod Moravice (u Gorskom Kotaru).
Uspješne borbe u Lici i istočnoj Bosni.
Manji napadaji nepr. zrakoplovstva na Otočac i željezničke uređaje.
Oborena 2 neprijateljska zrakoplova.

II PODRUČJA:

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata za uništenje jedne part. „divizije“ u području Podžepnja i Krivače (9 km i. j. i. Han Pijeska) podhvatne skupine nastavljaju usredotočeno nadiranje sa sjevera od Pomola (13 km s. i. Han Pijeska), Džile i Slapa (16 km i. i 22 km j. i. Han Pijeska), uz mjestimično jak nepr. odpor, prema Podžepnju².

Gacko—Trebinje:

Borbe u području Trebinja i Lastve³ (11 km i. Trebinja).

Unatoč jakog nepr. otpora⁴ dostignuti su postavi 12 km j. j. z. Gackog.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 29/1, k. 41.

² Na tom prostoru je tada djelovala 27. NOU divizija. Vidi izvještaj njenog štaba od 1. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 24/7. k. 1111).

³ Borba je vođena protiv 2. proleterske (dalmatinske) brigade. Opširnije o tome vidi tom III. knj. 8, dok. br. 353.

⁴ Odnosi se na 11. hercegovačku brigadu (vidi dok. br. 100).

Obćenito:

Prigodom izviđanja kod Ivanić Grada, Daruvara i Imotskog poginulo je 5 partizana i 2 su zarobljena, dok su 3 ustaše poginula.

U manjim borbama na obskrbnim cestama u području Cazina, Bos. Petrovca—Drvara—Bos. Grahova palo je 13 partizana, 11 je prebjeglo, a zaplijenjeno je 11 pušaka i 1 strojnica.

Hrvatsko-njemačko oružništvo u vremenu od 21. VII do 15. VIII u manjim podhvatima i sukobima na Vel. župi Vuka pobilo je 119 partizana, velik broj ranilo i 4 zarobilo.

Dugodaji na želj. prugama:

27. VIII u 2140 sati na pruzi Brod—Sarajevo između ž. p. Catići i Dobrinje naišao je teretni vlak na razorenu prugu. Stroj i 1 vagon su se prevrnuli. Žrtava nije bilo.

28. VIII na pruzi Dugo Selo—Križevci kod ž. p. Pri-kraj naletio je na minu oklopni vlak. Izkliznula su 4 kola, a 2 željezničara su ranjena.

28. VIII minirana je želj. pruga između ž. p. D. Bišnja i Vrhovi te između ž. p. Lupljanica i Dažnica na pruzi Brod—Doboj.⁵

28. VIII popravljena je pruga Zagreb—Karlovac između ž. p. Draganići i Karlovac i predana prometu.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožemi pukovnik
(HELBICH)
Helbich

(M. P.)

⁵ Na tom prostoru je tada dejstvovala 21. brigada 28. NOU divizije. Vidi knjigu primljenih i predatih depeša Štaba 28. divizije (Arhiv VII. reg. br. 6/4, k. 1125).

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA NDH OD 30. AVGUSTA 1944. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOVJ U ISTOCNOJ BOSNI I NA PODRUČJU GACKO—BILEĆA¹

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 243/44.
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
30. VIII 1944 god.

I OBCI PREGLED:

Daruvar dalje ugrožen i tučen neprijateljskom topničkom vatrom.

Napadaj na preselicu kod Vrpolja.

Uspješno se nastavlja podhvat u izt. Bosni.

Manji napadaji nepr. zrakoplovstva na Tuzlu i želj. uređaje.

Srušena 2 nepr. zrakoplova, a vjerovatno još dva.

II PODRUČJA:

Iztočna Bosna:

U nastavku podhvata u području Han Pijeska i Podžepnja južna borbena skupina iz Slapa (22 km j. i. Han Pijeska) stigla je u Podžepnje (9 km j. i. Han Pijeska) ne naišavši na neprijatelja, jer je ovaj uzmakao preko Džimrije (8 km j. Han Pijeska) u smjena zapada.

28. VIII partizani su opet ušli u Vlasenicu.²

Gacko—Bileća:

Završen je podhvat u području Gacko—Bileća. Neprijateljski gubitci: 11 poginulih nađeno, još 32 poginula ocijenjeno.³

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 30/1, k. 41.

² U tom mjestu su tada bili dijelovi 27. NOU divizije (vidi izvještaj Štaba ove divizije od 1. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 24/7, k. 1111).

³ Na tom području su dejstvovala 10. i 11. hercegovačka brigada. Bliže o njima vidi dok. br. 100.

Djelat, nepr. zrakopl.:

27. VIII pet nepr. zrakoplova napalo je bombama Tuzlu. Ima oštećenih kuća. 10 osoba je poginulo i 14 ih je ranjeno.

28. VIII nepr. zrakoplovi bombardirali su želj. postaju Ustiprača. Poginule su 3 osobe.

28. VIII srušio se kod Sokolca 1 nepr. 4-motorni zrakoplov i izgorio. Zarobljeno je 6 članova posade, koji su izskočili padobranima.

Traga se za još 2 nepr. zrakoplova, koji su navodno pali kod Mokrog.

Srušen je 1 nepr. lovac kod Jablanca prilikom napada na luku gdje je potopljena 1 teglenica.

Neprijateljski zrakoplovi napali su D. Lapac. Pojediniosti nisu poznate.

25. VIII neprijateljski zrakoplovi napali su teretni vlak kod ž. p. Maglaj. Stroj je oštećen, a dio vlaka djelomično izgorio. Uništene su b. b. veze i razvaljena želj. pruga. Poginuo je 1 domobran, a 2 osobe su ranjene.

29. VIII oko 1050 sati nepr. zrakoplovi bombardirali su želj. prugu između ž. p. Okučani i Nova Gradiška i oštetili je.

Obćenito:

U manjim sukobima kod Krapine i Siska pala su 3 i ranjena 2 partizana. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Osobitosti:

Noću 23/24. VIII pokušali su talijanski fašisti na prevaru izmijeniti našu stražu u luci Sušaka. Energičnim držanjem straže spriječeni su u tome i po dolasku pojačanja pobjegli.

Dogodaji na želj. prugama:

28. VIII naišao je na minu pomoćni vlak u ž. p. Prikraj (na pruzi Dugo Selo—Križevci). Izskočio je 1 vagon. Žrtava nema.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(HELBICH)

(M. P.)

Helbich

BR. 160

OPŠTA BOJNA RELACIJA ZAPOVJEDNIŠTVA 8. POSAD-
NOG ZDRUGA O RASPOREDU I DEJSTVU PROTIV JEDI-
NICA NOV I POJ U AVGUSTU 1944. GODINE¹

OBCA BOJNA RELACIJA

I. DIO

o podhvatima postrojbi 8. posadnog zdruga u mjesecu **kolovo-
vozu 1944.**

A) Raspored dielova zdruga, jačina i naoružanje u toku mjeseca kolovoza 1944. g. bio je sljedeći:

1.— Stožer zdruga, gospodarski ured i pomoćni skup nalazio se je u Sarajevu.

Jačina i naoružanje:

častnika18
dočastnika16
momaka177
pušaka87
strosamokresa6
samokresa3

⁴ Tu akciju su izveli dijelovi Kozarskog NOP odreda (vidi dok. br. 116).

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. **br.** 8/2—20, k. 57.

2.— *Stožer I. bojne* nalazio se u Sarajevu. 1. sat na Pašinom brdu (sjeverni sektor), 2. sat na Zlatištu (južni sektor). 3. sat u gradu Sarajevu (srednji sektor), 4. sat. na Alipašinom Mostu. n. sat u Travniku (vojno oružnički vod) i 6. sat (jurišna) — ljudstvo sa strojnicama raspoređeno na svim gore spomenutim sektorima.

Jačina i naoružanje	
častnika	21
dočastnika	58
momaka	893
pušaka .	899
strojopušaka	23
strojnica	4
strojosamokresa	4
samokresa .	38
bacača mina	2

3.— *Stožer II. bojne* sa 1. sati nalazio se je u Zvorniku. 2. sat Nova Kasaba. 3. sat Pale. 4. sat Rogatica i 5. sat Srebrenica.

Jačina i naoružanje:	
častnika	3
dočastnika .	48
momaka	1056
pušaka .	922
strojopušaka	12
strojosamokresa	7
samokresa	6
bacača mina	1

4.— *Stožer III. bojne* nalazio se je na Ilidži. 1. sat Trnovo, 2. sat Umoljani. 3. sat Kotorac, 4. sat Bjelemić, 5. sat Glavatičevo, 6. sat (jurišna) Trnovo i 7. sat Konjic.

Jačina i naoružanje	
častnika	3
dočastnika .	53
momaka	1732
pušaka .	1265
strojopušaka	11
strojnica	2
strojosamokresa	4
samokresa .	5
bacača mina	1

Jačina i naoružanje	
častnika	4
dočastnika .	27
momaka	901
pušaka .	595
strojopušaka	1
strojnica	1

6.— *Stožer V. bojne* nalazio se je u Goraždu. 1, 2. 3. i 4. sat nalazile su se na postavima oko Goražda kao i u samom mjestu.

Jačina i naoružanje	
častnika	1
dočastnika	41
momaka	981
pušaka .	975
strojopušaka	6
strojnica	1

7.— *Stožer VI. bojne* nalazio se je u Ustikolini, 1., 2., 3. i 4. sat nalazile su se na postavima oko Ustikoline. kao i u samoj Ustikolini.

Jačina i naoružanje	
častnika	nema
dočastnika .	40
momaka	1030
pušaka .	1007
strojopušaka	10
strojnica	2
strojosamokresa	7
samokresa .	4
bacača mina	3

8.— *Stožer VII. bojne:* nalazio se je u postrojavanju u Visokom. 5. sat u Ostrožcu. Ostale sati ove bojne nisu još postrojene.

Jačina i naoružanje	
častnika	2
dočastnika .	7
momaka	242
pušaka .	112
strojopušaka	1
samokresa .	3

častnika	4
dočastnika	12
momaka	70
pušaka	49
strojopušaka	2
topova 8 mm. 0.5/8	2
haubica	2
samokresa	3

10.— **2. bitnica** nalazila se je na postavima oko Sarajeva.

Jačina i naoružanje:

častnika	2
dočastnika	7
momaka	56
pušaka	56
topova 8 cm.	4

11.— **1. samostalni topnički vod** nalazio se je na postavu u Travniku, nešto sjevernije od vojarne „Bana Lackovića“.

12.— **Dojavni vod** nalazio se je u Sarajevu na postavima I. bojne.

Jačina i naoružanje:

častnika	1
dočastnika	1
domobrana	39
pušaka	31
samokresa	2

13.— **Opkoparski vod** nalazio se je na postavima I. bojne oko Sarajeva.

Jačina i naoružanje:

častnika	1
dočastnika	1
momaka	38
pušaka	35

B) PODHVATI:

U toku mjeseca kolovoza 1944. g. postrojbe zdruga nisu poduzimale veće podhvate, nego su vršile osiguranje mjesta u kojima se nalaze, odbile nekoliko napada na svoje postave, te vršile razviđanja u okolini svojih postava.

Važniji događaji bili su sljedeći:

5.² **kolovoza**. Jaka grupa od oko 3000 partizana izvršila je napad sa pravca Han Stijenica, Kramer, s. Sočice na postave 4. sati II. bojne ovog zdruga, koji su se nalazili oko sela Strane Renovica i Petović. Borba je primljena u 06.00 sati, te se je sat nakon kraće borbe u kojoj je neprijatelj bio daleko nadmoćniji povukla.

U isto vrijeme u pomoć je došao jedan oklopni vlak. kojeg su partizani također napali i onesposobili za pokret, te je nakon kraćeg vremena došao i drugi oklopni vlak kojeg su također napali. Dok je prvi vlak bio onesposobljen drugi se je borio, ali zbog nadmoći partizana uspjelo im je protjerati našu posadu i upasti u selo Strane u kojem je bilo skladište opreme 4. sati II. bojne ovog zdruga, te isto opljačkali odnevši: 24 para ljetnih čarapa. 124 komada gaća, 124 komada košulja. 57 komada kabanica. 67 komada zimskih starih haljinaca, 7 komada ljetnih haljinaca, 5 komada hlača. 7 komada hlača zimskih, 3 komada konjskih samara topovskih, 4 komada kuhinja. 30 komada talijanskih kaciga i drugih stvari.

U borbi je izgubljeno: 2 komada strojopuške „Soša“, 15 komada telećaka za strojnicu, 150 napadnih bombi. 250 topovskih granata 37 mm., 1800 komada naboja 8 mm., 2100 komada naboja 6.5 mm., 21000 naboja 7,9 mm., 14 komada šaržera sa po 100 naboja, 8 komada nabojnih kutija i 1 komad nizač naboja za strojnicu. Spaljena je sva pismohrana pomenute sati.³

Gubitci naši: 3 mrtva, 7 ranjeno i 6 nestalih.⁴

13. **kolovoza**: u zoru napala je 16. partizanska brigada Drljaču.¹ Napad je odbijen. Partizani su srušili jedan most kod Drinjače i presjekli brzoglasnu vezu sa Srebrenicom. U selu Nedjelištu (6.5 km. s. z. od Nove Kasabe) nalazila se je bolnica 27. partizanske divizije.

15. **kolovoza**: u 23.10 sati napali su partizani Ostrožac sa desne strane rieke Neretve i zaposjeli k. 400. i 466 i Falanovo Brdo (2.5 km. od ž. post. Ostrožac). Nakon vođene jednosatne borbe partizani su se povukli.⁶

² Pogrešno. Treba: 7.

³ Napad na pomenuta mjesta i na vozove izvršile su jedinice 12. korpusa NOVJ. Opširnije o tome vidi dok. br. 127.

⁴ Ta rečenica je dopisana mastilom. latinicom.

⁵ Riječ je o 16. muslimanskoj brigadi 27. NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 102.

⁶ i ⁹ Borbe oko Ostrošca su tada vodili dijelovi 17. brigade. Bliže o tome vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 45/3, k. 854).

Dielovi VI. bojne ovog zdrugaa vodili su danas borbu sa manjim partizanskim skupinama i uspjeli protjerati partizane u pravcu Kalinovika. Kod Poljica s. z. od Foče zarobljeno je 8 partizana, koji su predati Niemcima.

21. kolovoza: u noći napali su odmetnici uporište Dolac (2 km. i. od Travnika). Topništvo našeg 1. samostalnog topničkog voda šttilo je posadu i tom prilikom utrošeno je 7 komada granata.

23. kolovoza: izvršili su partizani napad na Ostrožac sa desne obale rieke Neretve. Napad je odbijen, bez naših gubitaka.

24. kolovoza: partizani su upali u Gornju i Donju Vijaku, Kokošinjac. Radoševiče i Krčevine (sve oko 10 km. s. i. od Vareša). 4. sat IV. bojne ovog zdrugaa imala je borbu sa ovim partizanima u s. Kokošinjac, koje je prelazilo dva puta iz ruke u ruke. Nakon oštre borbe partizani su se povukli u pravcu Olova i kreću se dalje prema Sekovićima."

Protekle čiči⁸ izvršen je od strane partizana ponovo napad na Ostrožac sa više partizanskih grupa. Najjači napad bio je na državni voćarski rasadnik na k. 400 i 466. Napad je odbijen.⁹

U ovoj borbi poginula su 4 partizana.

25. kolovoza: dielovi 5. sati VII. bojne ovog zdrugaa sa dielovima 2. gorske pukovnije izvršili su razviđanja u selima: 2u-gličići. Sabančići, Rodičići (oko 2 km i. od Rame). Sjeverno od sela Rodićića naišli su na manju grupu partizana, koja je krstarila po navedenim selima i tjerali stoku, a ujedno podmetali mine pod vlakove. Nakon borbe od 1 sat partizani su protjerani i odstupili u Bokševicu pl.

Manja grupa odmetnika otvorila je vatru iz pravca Kozje ćuprije na stražu Dariva (pomoćno skladište benzina III. samovozne bojne) sa vjerovatnom namjerom, da pljačkaju ili zapale ovo skladište. Ustaše, koje su tamo držale stražu odmah su zatražile pomoć od ovog zapovjedništva, te im je poslat jedan odjel od 16 domobrana naše I. bojne. Nakon cjele noći vođene borbe partizani su protjerani.

27. kolovoza: primjećeno je prikupljanje i pokreti odmetnika kod Mosora¹⁰ (4 km s. i. od Travnika). Topništvo našeg 1. samostalnog topničkog voda otvorilo je vatru na ove partizane i tom prilikom je utrošeno 6 komada granata.

⁷ Odnosi se na 11. NOU diviziju (vidi dok. br. 128).

⁸ Pogrešno. Treba: noći.

¹⁰ Na prostoru oko Travnika tada je djelovao Travnički NOP odred (vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944. u Arhivu VII, reg. br. 45'3, k. 854).

29. *kolovoza:...*

Na selo Bukovicu (3 km s. i. od Travnika) otvorena je topnička vatra od strane našeg 1. samostalnog topničkog voda. Ovo selo drže partizani. Ovom prilikom utrošeno je 8 komada granata.

31. *kolovoza:...*

Prilikom napada na Turbe utrošene su 4 topovske granate.

C) IZKUSTVA:

Neprijatelj iskorišćuje t. j. samo u većim slučajevima noćni napad i šumoviti kraj.

D) NEDOSTATCI I POGRIESKE:

Još uvijek nedostaje teškog pješačkog i strojnog oružja, te častnika i sposobnih dočastnika po satima, zbog čega je oslabljena i najbolja borbenost momčadi. Po postrojbama nedostaju častnici i dočastnici, koji bi mogli dati točan opis pojedinih događaja po fazama borbe kako se to traži.

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK
(Čordašić)
Čordašić¹¹

" Juraj

OPŠTA BOJNA RELACIJA 9. POSADNOG ZDRUGA O RASPOREDU I DEJSTVU PROTIV JEDINICA NOVJ U HERCEGOVINI I NA SEKTORU DUBROVNIKA U AVGUSTU 1944. GODINE

OBĆA BOJNA RELACIJA

O podhvatima postrojbi 9. posadnog zdruga u mjesecu kolovozu 1944. g.

I. DIO

A) RASPORED CETA, JAČINA I NAORUŽANJE U TOKU MJESECA KOLOVOZA 1944. GOD.

Zdrug je u toku mjeseca kolovoza 1944. god. imao u svom matičnom sastavu šest bojna i jednu bitnicu i to: I., II., III., IV., V., i VI. bojna (VI. bojna podpada pod podhvatno zapovjedništvo Cetina).

Raspored, jačina i naoružanje bojna bilo je sljedeće:

I. bojna: Sjedište stožera bojne na Humu. Raspoređena je na osiguranju željezničke pruge Hum—Poljice. Ova bojna je jačine: 14 častnika, 46 dočastnika i 516 domobrana sa 585 pušaka, 24 strojopuške, 6 strojnice, 22 strojosamokresa, 20 samokresa i 8 bacača mina.

II. bojna: Sjedište stožera bojne u Mostaru. Raspoređena je i to: 1. sat Mostar, 2. sat Nevesinje, 3. sat Dubrave i 4. sat Rotimlja. Jačina ove bojne: 13 častnika, 27 dočastnika i 1190 domobrana sa 1048 pušaka, 8 strojopušaka, 3 strojnice, 1 strojosamokresom, 21 samokresom i 2 bacača mina.

III. bojna: Bivša DOMDO bojna Gacko. Sjedište stožera bojne u Gacku. Raspoređena je i to: Za zaštitu sela oko Gacka i Fazlagić Kule. Jačina ove bojne: 1 častnik, 52 dočastnika i 478 domobrana-milicionera sa 405 pušaka, 6 strojopušaka i 3 strojnice.

IV. bojna: Sjedište stožera bojne Slano. Jačina ove bojne 9 častnika, 34 dočastnika i 654 domobrana-milicionera sa 420 pušaka. Raspoređena je i to: 1. sat Mlini, 2. sat Topolo i 3. sat Slano.

V. bojna: Sjedište stožera bojne Cilipi (Konavlje). Raspoređena je i to: 1 sat Komolac, 2. sat Mlini, 3. sat Cilipi, 4. sat Mrčine i 5. sat Gruda. Jačina ove bojne je: 13 častnika, 64 doča-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/2—27, k. 57.

VI. bojna: Sjedište stožera bojne u Sinju. Cijela bojna sa 1. bitnicom 9. posadnog zdruga podpada pod podhvatno zapovjedništvo Cetina.

B) PODHVATI:

U toku mjeseca kolovoza ove godine postrojne-jedinice ovoga zdruga nisu poduzimale veće podhvate, nego su vršile osiguranje mjesta u kojima su raspoređene, železničke pruge i raznih obhodnja. gdje su imale manjih sukoba sa neprijateljem—partizanima.

Važniji događaji bili su slijedeći:

Dne 6. kolovoza o. g., u akcijama koje su se vodile u smjeru Gacko i s. Šipačno, odredi njemačke vojske, sa četnicima učestvovalo je u ovim podhvatima i dielovi III. bojne ovog zdruga.²

Dne 13. kolovoza o. g. u 2100 sat dva samovoza 2. voda 3. samovozne sati Os. 637 i Os. 672, koji su prevozili hranu za V. bojnu o. z. i Ustašku bojnu 9. Ust. stajaćeg Zdruga napadnuti su strojnicama i bombama od jedne grupe partizana, na putu s. Čilipi i s. Močići. Samovozi su izrešetani hitcima i die-limično oštećeni. Povratili su se natrag u Dubrovnik pošto im je pristigla pomoć iz 4. sati I. bojne o.z.

Usljed ovog napada hitcem u nogu ranjen je upravljač samovoza Os. 672 pričuvni razvodnik Marko Canić koji je prevežen u Dubrovačku bolnicu.

Dne 16. kolovoza o. g. u 1545 sati neprijateljski zrakoplovi su napali sa nekoliko bombi željezničku postaju Hum. Prema dobivenom izvještaju ima dva domobrana mrtva. Promet je na ovom djelu pruge obustavljen.

Dne 18. kolovoza o. g. U Konavljima i Dubrovačkom primorju osjeća se veća djelatnost partizana. Naše postrojbe pomoću obhodnja sprečavaju ih i potiskuju prema sjeveru.

Dne 28. kolovoza o. g. jedna grupa partizana jačine oko 50 ljudi napala je našu stražu 2. sati V. bojne o. z. u s. Mlinima (10 km. j. i. od Dubrovnika) kod uredovnice same sati. Straža je bila jaka 3 domobrana. Od partizana razoružana ova straža pošto je bila malobrojčanog stanja, da bi se mogla odupreti neprijatelju. Partizani su zatim iz uredovnice odnijeli svu pismo-hranu sati, uredsko tvorivo i pisaći stroj. Odmah poslije toga su se partizani udaljili.

² Tako je u originalu. Borba je vodena protiv 3. bataljona 10. hercegovačke NOU brigade (vidi dok. br. 32).

C) IZKUSTVA:

Opaža se u zadnje vrijeme da partizanske jedinice na području ovoga zdruge dobivaju sve jače naoružanje u automatskom oružju od strane neprijateljskih zrakoplova te uslied toga naše jedinice zaostaju u naoružanju prema partizanima.

Isto tako opaža se da su partizanske jedinice sve bolje snabdvene obućom i odjevnom opremom, koju dobivaju putem zrakoplova iz svojih obskrbnih baza.

Na obalskom području osjećaju se nove izvježbane partizanske skupine koje su svršile vježbu u modernom naoružanju i prepadnom ratovanju kao i postavljanju novih engleskih mina (kontaktnih). Ove vježbe izgleda da su vršene od strane Amerikanaca i Engleza na otoku Visu.

D) NEDOSTATCI I POGRIESKE:

Nedostatak oružne i odjevne opreme osjeća se kod svih dielova ovog zdruge, tako da je služba osiguranja i odbrane jako uslied toga otežana.

Popuna I. bojne ovog zdruge još nije stigla i ako je ovaj zdruk izvješćen da će ovih dana biti upućena. Ova popuna neminovno je potrebna radi izmjene ljudstva I. bojne koja se već skoro 3 god. nalazi u neprestanim borbama i raznim osiguranjima te je istoj potreban odmor.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK
(ZUECH)
Zuech

(M. P.)

I. Dio

OBĆA BOJNA RELACIJA

o podhvatima dielova Brzog zdruga na području Lašva—Travnik u mjesecu kolovozu 1944. godine.

A) RASPORED CETA, JAČINA I NAORUŽANJE:

Dielovi ovoga zdruga na tom području i to:

Stožer zdruga, osim Pozadinskog odjela (Ib), stožer III. bojne sa 9., 10., 11. i 12. sati i 7. sat II. bojne raspoređeni su bili kako slijedi:

- Stožer zdruga (bez Pozad. odjela), stožer III. bojne sa 12. sati i 7. sat II. bojne u Travniku;
- 9. sat na postavu Rankovići;
- 10. sat na postavu Bila-most, Divjak i Dolac—Ložionica—Tvornica šibica;
- 11. sat na postavu ž. p. Busovača, Stražara br. 2 i ž. p. Vitez;

Jačina i naoružanje nepromienjeno.

B) PODHVATI:

U toku mjeseca kolovoza dielovi Brzog zdruga na području Travnika vršili su osiguranje želj. pruge i ceste Lašva—Travnik, vršeći razviđanje južno i sjeverno, te istočno i zapadno od ceste Travnik—Rankovići.

U većim podhvatima u toku mjeseca kolovoza ovi dielovi nisu učestvovali.

POJEDINOSTI:

5. kolovoz 1944.:

Jedan vod 9. sati brzog zdruga jačine 2+30 sa 2 strojopuške upućen u razviđanje pravcem Rankovići—Margetići—Hadžići—Zenepići—Kasapovići—Isakovići—Rankovići imao je kod Ze-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 8/2—25, k. 57.

16. kolovoz 1944.:

Oko 2330 s. odmetnici su izvršili vatreni prepad na postav Tarabovac (bunkere 18, 19 i 22), koji je nakon 1 1/2 sata uz pomoć topničke vatre odbijen.

17. kolovoz 1944.:

Oko 2400 sati izvršili su odmetnici prepad na selo Hrastovci radi pljačke, odakle su se morali povući uslijed vatre sa postava Rankovići.

18. kolovoz 1944.:

U 0030 sati izvršen je od grupe odmetnika jačine 80—70 ljudi vatreni prepad sa strojnicama, strojopuškama i stroj-samokresima na postav Dolac sa zapadne, jugozapadne i južne strane. Cilj prepada bio je održavanje vatre sa postavom radi nesmetanog vršenja pljačke u Slimenima. Odmetnici su se povukli u 0200 sati.

28. kolovoz 1944.:

Obhodnja u jačini 3 -f 30 sa 2 strojopuške upućena sa postava Rankovići pravcem: Rankovići — Isakovići — Pobrđani — Zenepići — Hadžići — Margetići naišla je kod Zenepića na nepr. obhodnju od 10 — 20 odmetnika, koji su bili odmah protjerani u pravcu Pećina.

31. kolovoza 1944.:

Obhodnja u jačini 3 — 30 sa 2 strojopuške upućena iz Rankovića pravcem: Rankovići — Isakovići — Pribilovići — Kasapovići, došla je kod Kasapovića u dodir sa dvije odmetničke obhodnje u jačini od 5 — 6 ljudi, koje su bile protjerane prema Đakovićima.

Izkustva nisu u ovom mjesecu nikakova osobita stečena.

ZAMJ. ZAPOVJEDNIKA—PUKOVNIK:
(pl. Bona—Bujić)
Bona—Bunić

² O dejstvima toga odreda u avgustu 1944. vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 14. septembra 1944 (Arhiv VII, reg. br. 45/3, k. 854).